

Centar za građansku suradnju, Livno, Bosna i Hercegovina

**SIGURNOST NA RADU I ZAŠTITA ZDRAVLJA RADNIKA
U BOSNI I HERCEGOVINI**

**Izvještaj o ključnim izazovima zaštite na radu i zdravlja radnika u
Bosni i Hercegovini**

**Lejla Ćatić, dipl.iur., Sindikat šumarstva, prerade drveta i papira, Sarajevo
Zulka Baljak, Project Manager, CGS Livno**

Sarajevo/Livno, novembar 2018. godine

Ovo istraživanje dio je regionalnog projekta „Unaprjeđenje zdravlja i sigurnosti na radu“ (Towards Improved Health and Safety at Work) koji provode Centar za građansku suradnju (CGS), Livno i Fondacija centar za demokratiju, Beograd, Srbija, Centar za radna prava, Tirana, Albanija, i Mreža vršnjačkih edukatora, Priština, Kosovo uz podršku Olof Palme Međunarodnog Centra i Švedske Sida-e. Iznesena stajališta isključiva su odgovornost autora i sadržaj ne odražava nužno stajališta Olof Palme Međunarodnog Centra i Sida-e.

Predmet istraživanja: Sigurnost na radu i zaštita zdravlja radnika u Bosni i Hercegovini

Centar za građansku suradnju, Livno, Bosna i Hercegovina, je u okviru gore navedenog projekta i svog dugoročnog projekta „Zajedno za radnička prava“ koji se tiče zaštite radničkih prava, proveo istraživanje čiji predmet je bio analiza strategija i regulatornog okvira sigurnosti i zdravlja na radu u Bosni i Hercegovini, uloga socijalnih partnera u stvaranju, provedbi i reviziji strategije i propisa iz ove oblasti, usklađenost s Okvirnom Direktivom Evropske Unije br.: 391/89 i konvencijama Međunarodne organizacije rada (MOR/ILO), inspeksijski nadzor, dostupnost podataka, nadležnost za prikupljanje podataka na nacionalnom nivou i izvještavanje, kompatibilnosti nacionalnih propisa – liste profesionalnih bolesti s popisom MOR (revidiranom 2010), postojanje vijeća zaštite i sigurnosti na radu te prezentacija provedenog istraživanja u Bosni i Hercegovini u kojem su sudjelovala nadležna ministarstva, inspekcije, poslodavci i sindikati.

Metoda istraživanja

Istraživanje je provedeno na dva načina: kao desk istraživanje i direktno istraživanje upitnicima sa pitanjima i potpitanjima koji zahtijevaju konkretne odgovore (bez ponuđenih odgovora) za svakog dionika bitnog za proces zaštite radnika. Tako je izrađeno 8 upitnika za različite dionike koji direktno sudjeluju u procesu sigurnosti i zaštite radnika. Upitnici su poslani na 98 adresa (većina e-mailom) i to: 83 sindikata, jedno udruženje poslodavaca, 10 kantonalnih inspekcija, 3 Inspektorata rada (RS, FBiH i DB) i Federalno ministarstvo rada i socijalne politike. Centar za građansku suradnju dobio je 20 odgovora (mnogi pojedinačni sindikati su upitnike uputili na svoje granske sindikate te su odgovori pribavljeni os saveza sindikata i granskih sindikata, inspekcija rada, udruženja poslodavaca i ministarstava rada).

SADRŽAJ

Uvod	3
1. Strategija i regulatorni okvir u sigurnost i zdravlje na radu	5
1.1. Strategije sigurnosti i zdravlja na radu	5
1.2. Međunarodna pravna regulativa	6
1.2.1. Konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR / ILO)	7
1.2.2. Direktive Europske unije	8
1.3 Pravni okvir za sigurnost i zaštitu na radu u Bosni i Hercegovini	11
1.3.1. Federacija Bosne i Hercegovine	11
1.3.2. Republika Srpska	14
1.3.3. Distrikt Brčko	16
2. Uloga socijalnih partnera	17
3. Inspekcija rada	19
4. Uloga države na polju sigurnosti i zdravlja na radu	20
5. Kompatibilnost nacionalnog Popisa profesionalnih bolesti s popisom profesionalnih bolesti MRO/ILO (revidiran 2010.)	23
6. Status Vijeća / Odbora za sigurnost i zdravlje radnika	25
7. Usklađenost s pravnim okvirom Direktive EU-a br. 391/89	26
ZAKLJUČCI	27
PREPORUKE	27
Dodaci	29
I. DIREKTIVA VIJEĆA 89/391/EEZ od 12.06.1989. o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu	29
II. Međunarodna organizacija rada (MOR), Konvencija 155 o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu i o radnom okruženju	43

Uvod

Zaštita na radu sastavni je dio radnog procesa i osnovni uvjet produktivnosti rada. To je skup tehničkih, zdravstvenih, pravnih, psiholoških, pedagoških i drugih djelatnosti pomoću kojih se otkrivaju i otklanjaju opasnosti koje ugrožavaju život i zdravlje osoba na radu i utvrđuju mjere, postupci i pravila kako bi se otklonile ili smanjile te opasnosti i štetnosti.

Sigurnost na radnom mjestu znači provoditi moderan koncept procjene rizika koji se automatski uključuje na aktivnost upravljanja rizikom. Kad se otkrije rizik preventivnim mjerama ili intervencijama ga treba smanjiti ili ga potpuno ukloniti. Smjer kretanja sigurnosti ide od nadzora radnog mjesta do prevencije zdravlja (liječimo radno mjesto da bi radnici bili zdravi!).

Svrha zaštite na radu je stvarati sigurne radne uvjete, koji će omogućiti odvijanje tehnoloških/proizvodnih/uslužnih i drugih radnih procesa s mogućnošću bez posljedica za zdravlje i život radnika kao što su povrede i profesionalne bolesti i druge bolesti u vezi s radom, odnosno svođenja tih rizika na najmanju moguću razinu.

Da bi osigurali adekvatnu zaštitu i sigurnost osoba na radu **potrebne su nam dobre strategije**, kao platforme za donošenje adekvatnih zakonskih propisa, kojima će se urediti oblast zaštite i sigurnosti na radu te utvrditi konkretne mjere, kao i prava i obaveze svih aktera u stvaranju dobrih uvjeta sigurnog rada, kako šire (na nivou države), tako i pojedinačno za svaku radnu sredinu (kompaniju – privredno društvo).

Uvjet sigurnog rada u svakoj radnoj sredini je izvršavanje obaveza u vezi sa zdravljem i sigurnosti na radu od strane poslodavaca i radnika te njihova suradnja u cilju osiguranja provođenja zakonskih obaveza i stvaranja adekvatnih uvjeta za rad, prilagođavanje tih uvjeta potrebama radnika uz ispunjavanje zahtjeva procesa proizvodnje, što je uvjet za produktivnost rada.

Međunarodna organizacija rada i Svjetska zdravstvena organizacija procjenjuju kako svake godine na radu smrtno strada oko 2 miliona radnika, uz 260 miliona povreda na radu, te vrlo velikog broja slučajeva profesionalnih bolesti.

Međunarodni dan zaštite na radu - 28. april, obilježava se u cijelom svijetu različitim akcijama i događajima od 1996. godine, kao dan sjećanja na poginule radnike s posebnim naglaskom na prevenciju bolesti i ozljeda na radu.

Stanje u ovoj oblasti u Bosni i Hercegovini najbolje oslikava izvještaj o napretku od prošle godine u kojem se navodi sljedeće: „**Nije primijećen napredak po pitanju zdravlja i sigurnosti na radu. U Federaciji nema zakona o zdravlju i sigurnosti na radu. U inspekcijama rada još uvijek nema dovoljno osoblja koje je u mogućnosti da nadzire usklađenost sa standardima zdravlja i sigurnosti na radu. Nisu dostupni pouzdani podaci o nesrećama na radu. To je poseban problem u Federaciji, gdje se evidencija vodi na kantonalnom nivou.**“

U nastavku predstavljamo rezultata istraživanja provedenog u Bosni i Hercegovini u kojem su sudjelovala nadležna ministarstva, inspekcije rada, poslodavci i sindikati sa zaključcima i preporukama za daljnji rad na poboljšanju stanja u ovoj oblasti. Analizirano je stanje vezano za strategije i regulatorni okvir sigurnosti i zdravlja na radu, uloga socijalnih partnera, usklađenost s Okvirnom Direktivom Evropske Unije br.: 89/391 i konvencijama Međunarodne organizacije

rada (MOR/ILO), inspekcijaskog nadzora, dostupnosti podataka, nadležnosti za prikupljanje podataka na nacionalnom nivou i izvještavanja, kompatibilnosti nacionalne liste profesionalnih bolesti s popisom MOR (revidiranom 2010) te postojanje i rad Vijeća zaštite i sigurnosti na radu.

Istraživanjem nismo pronašli da se netko u Bosni i Hercegovini do sada bavio sveobuhvatnim istraživanjem propisa koji uređuju oblasti sigurnosti na radu i zaštitom zdravlja radnika, njihovom kompatibilnosti sa međunarodnim propisima, te ulogom i zadacima ciljnih skupina u vezi sa navedenom problematikom, a kako je to prikazano u ovom materijalu.

Jako je malo podataka dostupno na službenim stranicama institucija i organizacija koje imaju interes baviti se ovom oblasti. Nisu dostupni ni službeni izvještaji institucija o broju oboljelih, povrijeđenih i poginulih radnika na radu. Odgovori koje smo dobili od nadležnih vlasti i institucija također su vrlo šturi i ne daju utisak dobrog poznavanja ove oblasti i interesa ispitanih.

1. Strategija i regulatorni okvir u sigurnost i zdravlje na radu

1.1. Strategije sigurnosti i zdravlja na radu

Strategijom Evropske unije za područje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika utvrđeno je da su **sigurnost i zaštita zdravlja radnika važan dio sistema za ostvarivanje ljudskih prava, naročito prava na rad i dostojanstvo, zaštitu života i zdravlja te su ujedno nedjeljivi dio privredne politike u društvu**, a stanje o ovom području povezuje se sa stanjem ukupne socijalne politike u društvu.

Osnovni ciljevi koji se žele postići sprovođenjem zakonskih i tehničkih propisa iz oblasti zaštite na radu su:

- spriječavanje povreda na radu,
- spriječavanje profesionalnih bolesti,
- spriječavanje drugih bolesti u vezi sa radom.

Naročito je naglašena potreba zaštite osjetljivog dijela populacije te se u tom smislu gore navedeni osnovni ciljevi sigurnosti i zaštite zdravlja radnika, dopunjuju i posebnom zaštitom:

- nesmetanog društvenog i tjelesnog razvitka mladih radnika,
- žena od rizika koji bi mogli ugroziti ostvarivanja materinstva,
- invalida i profesionalno oboljelih osoba od daljnjeg oštećenja zdravlja i umanjena njihove radne sposobnosti,
- starijih radnika radi očuvanja njihove radne sposobnosti u granicama primjerenim njihovoj životnoj dobi.

U zaključcima Strategije ističe se, da će se **realizacijom ciljeva Strategije doprinijeti održivosti sistema socijalne zaštite, kako kroz smanjenje troškova za povrede na radu, nesreće i bolesti, tako i kroz veću motiviranost radnika.**

Naročito važno je poziv socijalnim partnerima da:

- unapređuju i obavljaju na mjestima rada odgovarajuću primjenu načela sprječavanja rizika na radu, uz pomoć granskog socijalnog dijaloga na svim razinama;
- istražuju nove vrste rizika i rizika koji se povećavaju zbog istovremenog djelovanja više vrsta štetnosti;
- osiguraju članovima svojih udruga pristup stručnim savjetodavnim službama i odgovarajućim usavršavanjima u području sigurnosti i zaštite zdravlja na radu;
- surađuju s nadležnim nacionalnim tijelima u osmišljavanju i provedbi nacionalnih politika u području sigurnosti i zaštite zdravlja na radu;
- na razini pojedinih poslodavaca surađuju u oblikovanju radnog mjesta, kako bi zaštitili zdravlje i sigurnost radnika te ostvarili suradnju na provedbi mjera za zaštitu radnika.

Preporuka Vijeća Evropske unije napominje, da **nedostatna zaštita na radu može rezultirati izostanicima sa posla, povredama na radu, profesionalnim bolestima i trajnoj nesposobnosti za rad, što nema samo negativan socijalni učinak već i značajan negativan ekonomski učinak, pogotovo na ukupan ekonomski rast konkurentnost gospodarstva te izravno na javne i socijalne financije.**

Osnov za nacionalna zakonodavstva trebale bi biti strategije, kojima će se utvrditi posebni ciljevi, principi, odnosno osnove za uređenje oblasti zaštite i sigurnosti na radu.

Prikupljajući relevantne podatke, pronašli smo materijal **“Zaštita na radu”** koji je utvrdila Parlamentarna Skupština Bosne i Hercegovine u decembru 2011. godine. Isti ne predstavlja službeni stav Parlamentarne Skupštine BiH, nego sadrži rezultate istraživanja kao okvirni dokument. Materijal sadrži informacije kojim propisima se u Bosni i Hercegovini regulira oblast zaštite i sigurnosti na radu i konvencije MORa. Također, u materijalu su sadržani osvrti na zakonodavstva iz regije kojima se regulira oblast zaštite i sigurnosti na radu (Slovenija, Hrvatska, Crna Gora, Makedonija i Srbija).

Istraživanjem smo došli do saznanja da na razini Bosne i Hercegovine ne postoji strategija vezana za sigurnost i zaštitu na radu. Također, utvrdili smo da entiteti i distrikt Brčko (Federacija Bosne i Hercegovine - FBiH, Republika Srpska - RS i Distrikt Brčko - DB) nemaju izrađene i validne vlastite strategije. Savez sindikata Republike Srpske tvrdi da je u entitetu RS ova strategija u pripremi.

1.3. Međunarodna pravna regulativa

Djelatnost sigurnosti i zaštite zdravlja na radu je oblast od posebnog društvenog interesa. Sigurnost i zaštita zdravlja na radu u državama se uređuje zakonom i podzakonskim aktima, a dalje se ova oblast uređuje kolektivnim ugovorima socijalnih partnera i pravilnicima.

Okvir za nacionalnu zakonsku regulativu predstavlja konvencije Međunarodne organizacije rada.

Nacionalni zakoni i drugi propisi kojima se reguliše oblast zaštite i sigurnosti na radu treba da bude usklađeni sa konvencijama MORa, a naročito **Konvencijom broj 155 o zaštiti na radu i radnoj sredini, Preporukom broj 164 o zaštiti na radu i radnoj sredini Međunarodne organizacije rada, te nizom drugih konvencija navedenih u ovom materijalu.** Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju MORa 155. i Preporuku 164. i obavezna je uskladiti svoje propise iz oblasti sigurnosti i zaštite na radu sa istima.

Potpisivanjem Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju EU Bosna i Hercegovina ima obavezu usklađivanja svojih propisa za propisima EU. U skladu sa članom 70. Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između “Bosna i Hercegovina nastojat će osigurati postepeno usklađivanje svojih postojećih zakona i budućeg zakonodavstva s pravnom tečevinom (acquisem) Zajednice. Bosna i Hercegovina osigurat će propisnu primjenu i provođenje postojećeg i budućeg zakonodavstva. “Odredbom člana 77. Sporazuma utvrđeni su Uslovi rada i jednake mogućnosti “Bosna i Hercegovina postepeno će usklađivati svoje

zakonodavstvo sa zakonodavstvom Zajednice u oblasti uslova rada, naročito zdravlja i sigurnosti na radu, te jednakih mogućnosti.” Dakle, zakonski propisi iz oblasti sigurnosti i zdravlja u Bosni Hercegovini treba da budu usklađeni sa Okvirnom Direktivom Vijeća Evropske zajednice o vođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu EU 89/391 i EEZ (1989).

U Evropskoj uniji sigurnost i zaštita zdravlja na radu uređena je propisima na nivou Evropske unije, koji propisuju minimum standarda, a s njima su usklađeni propisi država članica. Države članice mogu usvojiti strožija pravila od minimuma koji se zahtijeva propisima Evropske unije,

tako da se propisani standardi mogu razlikovati između država članica EU. **Okvirnom Direktivom Vijeća Evropske unije 89/391/EEC propisana su opća načela u oblasti sigurnosti i zaštite zdravlja na radu:** „Riječ je o primjeni općih načela koja se odnose na profesionalne rizike, mjere za osiguravanje sigurnosti i zaštite zdravlja, uklanjanje rizika i drugih opasnosti, nezgoda, izvješćivanje, savjetovanje, participaciju radnika i njihovih predstavnika te njihovo osposobljavanje, kao i na opće smjernice za ostvarenje navedenih načela.

Ustavom Bosne i Hercegovine oblast sigurnosti i zaštite na radu uređena kao dio socijalne politike i realizacija iste je u nadležnosti entiteta Federacije BiH, Republike Srpske i Distrikta Brčko. Prema Ustavu Federacije BiH propisana je zajednička nadležnost Federacije i kantona. Republika Srpska i Distrikt Brčko imaju novije zakone iz oblasti sigurnosti i zaštite na radu, dok se u Federaciji BiH primjenjuje zakon iz 1990. godine.

1.2.1. Konvencije Međunarodne organizacije rada (MOR / ILO)

U oblasti sigurnosti i zaštite zdravlja na radu Međunarodna organizacija rada usvojila je jedan broj konvencija, preporuka, kao i 38 kodeksa. Neke od usvojenih konvencija i preporuka su:

Konvencija broj 155 o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu i o radnom okruženju, 1981

Protokol iz 2002. uz Konvenciju o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu i o radnom okruženju ¹

Preporuka broj 164 o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu i o radnom okruženju, 1981

Konvencija broj 161 o službama medicine rada, 1985 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 14/1989)

Preporuka broj 171 o službama medicine rada, 1985

Konvencija broj 187 o promotivnom okviru za sigurnost i zdravlje na radu, 2006

Preporuka broj 197 o promotivnom okviru za sigurnost i zdravlje na radu, 2006

Preporuka broj 97 o zaštiti zdravlja radnika, 1953

Preporuka broj 102 o obezbjeđenju odgovarajuće opremljenih prostora za prehranu, odmor i rekreaciju i o obezbjeđenju prevoza, 1956

Preporuka broj 194 o listi bolesti povezanih sa radom, 2002

Konvencija broj 115 o zaštiti od radijacije, 1960²

Preporuka broj 114 o zaštiti od radijacije, 1960

Konvencije broj 139 o sprečavanju i kontroli profesionalnih rizika uzrokovanih kancerogenim supstancijama i agensima, 1974 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 3/1977)

Preporuka broj 147 o sprečavanju i kontroli profesionalnih rizika uzrokovanih kancerogenim supstancijama i agensima, 1974

Konvencija broj 162 o sigurnosti prilikom upotrebe azbesta, 1986

Preporuka broj 172 o sigurnosti prilikom upotrebe azbesta, 1986

Konvencija broj 170 o hemikalijama, 1990³

Preporuka broj 177 o hemikalijama, 1990

Konvencija broj 174 o sprječavanju velikih industrijskih nesreća, 1993

Preporuka broj 181 o sprječavanju velikih industrijskih nesreća, 1993

¹ (BiH nije ratificirala)

² (BiH nije ratificirala)

³ (BiH nije ratificirala)

Konvencija broj 120 o higijeni (trgovina i uredi - uprava), 1964⁴

Preporuka broj 120 o higijeni (trgovina i uredi - uprava), 1964

Konvencija broj 167 o sigurnosti i zdravlju u građevinarstvu, 1988⁵

Preporuka broj 175 o sigurnosti i zdravlju u građevinarstvu, 1988

Konvencija broj 176 o sigurnosti i zdravlju u rudnicima, 1995

Preporuka broj 183 o sigurnosti i zdravlju u rudnicima, 1995

Konvencija broj 184 o sigurnosti i zdravlju u poljoprivredi, 2001

Preporuka broj 192 o sigurnosti i zdravlju u poljoprivredi, 2001

Konvencija broj 148 o zaštiti radnika od profesionalnih rizika u radnoj okolini, uzrokovanih zagađenjem zraka, bukom i vibracijama, 1977 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 14/1982)

Preporuka broj 156 o zaštiti radnika od profesionalnih rizika u radnoj okolini, uzrokovanih zagađenjem zraka, bukom i vibracijama, 1977

Konvencija broj 129 o inspekciji rada u poljoprivredi, 1969

Konvencija broj 27 o označavanju težine na teškim koletima koje se prevoze brodovima, 1929

Konvencija broj 32 o zaštiti od nesreća radnika zaposlenih na utovaru ili istovaru brodova (revidirana 1932. g.)

Konvencija broj 81 o inspekciji rada u industriji i trgovini, 1947

Konvencija broj 92 o smještaju posade na pomorskom brodu, 1949, 1947 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 3/1967)

Konvencija broj 147 o minimalnim standardima na trgovačkim brodovima, 1976

Konvencija broj 119 o zaštiti strojeva, 1963 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 54/1970)

Konvencija broj 13 o upotrebi olovnog bjelila pri bojanju, 1921

Konvencija broj 136 o zaštiti od opasnosti trovanja benzenom, 1971 (»Službeni list SFRJ - Međunarodni ugovori« broj 16/1976) (konvencija će biti revidirana)

1.2.2. Direktive Europske unije

Okvirnom direktivom Vijeća Evropske unije 89/391/EEC od 12. juna 1989. godine o uvođenju poticajnih mjera za unapređivanje zaštite zdravlja i sigurnosti radnika uređena je oblast sigurnosti i zaštite zdravlja na radu na nivou Evropske unije. Okvirna direktiva 89/391/EEC usvojena je u skladu sa članom 118. Ugovora o osnivanju Evropske ekonomske zajednice. Oblast sigurnosti i zdravlja na radu reguliše se sa još 19 direktiva, kao i drugim direktivama.

Pravni osnov za ove direktive je član 153. Ugovora o funkcioniranju Evropske unije (raniji član 137 TEC), koji daje ovlasti Evropskoj uniji da usvaja direktive u ovoj oblasti. Direktivama propisan je minimum standarda, a države članice mogu usvojiti strožija pravila, tako da se propisani standardi mogu razlikovati između država članica.

Ostale direktive EU (Evropske komisije/Evropskog parlamenta i Vijeća EU), uključujući 19 direktiva koje proizlaze iz Okvirne direktive 89/391/EEC:

⁴ (BiH nije ratificirala)

⁵ (BiH nije ratificirala)

Radna mjesta, oprema, oznake, lična zaštitna oprema

- Direktiva 2009/104/EC o minimumu standarda sigurnosti i zaštite zdravlja za upotrebu opreme od strane radnika na radu (druga pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 1999/92/EC od 16. decembra 1999. o minimumu uslova za unapređenje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika izloženih potencijalnom riziku od eksplozivnih atmosfera (petnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 92/58/EEC od 24. juna 1992. o minimumu uslova za obezbjeđenje oznaka o sigurnosti i/ili zdravlju na radu (deveta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 89/656/EEC od 30. novembra 1989. o minimumu zdravstvenih i sigurnosnih uslova za upotrebu lične zaštitne opreme od strane radnika na radnom mjestu (treća pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 89/654/EEC od 30. novembra 1989. o minimumu uslova sigurnosti i zaštite zdravlja na radnom mjestu (prva pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),

Izloženost hemijskim agensima i hemijska bezbjednost

- Direktiva 2009/161/EU od 17. decembra 2009. kojom se upostavlja treća lista vrijednosti ograničenja izloženosti na radnom mjestu u provođenju Direktive Vijeća 98/24/EC i kojom se mijenja Direktiva Komisije 2000/39/EC,
- Direktiva 2009/148/EC od 30. novembra 2009. o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću azbestu na radnom mjestu,
- Direktiva 2006/15/EC od 7. februara 2006. kojom se uspostavlja druga lista vrijednosti ograničenja izloženosti na radnom mjestu u provođenju Direktive Vijeća 98/24/EC i kojom se mijenjaju 91/322/EEC i 2000/39/EC,
- Direktiva 2004/37/EC od 29. aprila 2004. o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću karcinogenima ili mutagenima na radnom mjestu (šesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 2000/39/EC od 8. juna 2000. kojom se uspostavlja prva lista vrijednosti ograničenja izloženosti na radnom mjestu u provođenju Direktive Vijeća 98/24/EC o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika od rizika povezanih sa hemijskim agensima na radnom mjestu,
- Direktiva 98/24/EC od 7. aprila 1998. o zaštiti zdravlja i sigurnosti radnika od rizika povezanih sa hemijskim agensima na radnom mjestu (četnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 91/322/EEC od 29. maja 1991. o uspostavljanju vrijednosti ograničenja provođenjem Direktive Vijeća 80/1107/EEC o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću hemijskim, fizičkim i biološkim agensima na radnom mjestu,

Izloženost fizičkim opasnostima

- Direktiva 2006/25/EC o minimumu uslova zaštite zdravlja i bezbjednosti u vezi sa izloženošću radnika rizicima koji nastaju od fizičkih agensa (umjetna optička radijacija, devetnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),

- Direktiva 2004/40/EC od 29. aprila 2004. o minimumu uslova zaštite zdravlja i sigurnosti u vezi sa izloženošću radnika rizicima koji nastaju od elektromagnetnih polja i talasa (osamnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 2003/10/EC od 6. februara 2003. o minimumu uslova zaštite zdravlja i bezbjednosti u vezi sa izloženošću radnika rizicima koji nastaju od fizičkih agensa (buka) (sedamnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 2002/44/EC od 25. juna 2002. o minimumu uslova zaštite zdravlja i bezbjednosti u vezi sa izloženošću radnika rizicima koji nastaju od fizičkih agensa (vibracija) (šesnaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 96/29/Euratom od 13. maja 1996. kojom se propisuju osnovni sigurnosni standardi za zaštitu zdravlja radnika i javnosti od opasnosti koje nastaju od jonizirajuće radijacije,

Izloženost biološkim agensima

- Direktiva 2000/54/EC Evropskog parlamenta i Vijeća od 18. septembra 2000. o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izloženošću biološkim agensima na radnom mjestu (sedma pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),

Odredbe o rizicima radnog opterećenja, ergonomskim i psihosocijalnim rizicima

- Direktiva 90/270/EEC od 29. maja 1990. o minimumu uslova sigurnosti i zaštite zdravlja za rad sa zaslonima (peta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 90/269/EEC od 29. maja 1990. o minimumu uslova zaštite zdravlja i sigurnosti za ručno nošenje tereta gdje posebno postoji rizik od povrede leđa radnika (četvrta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC)

Odredbe specifične za pojedine sektore i odredbe koje se odnose na radnike

- Direktiva 2010/32/EU od 10. maja 2010. kojom se provodi Okvirni sporazum o sprječavanju bolnih/naglih povreda u bolničkom sektoru i sektoru zdravstvene zaštite koji su zaključili HOSPEEM i EPSU
- Direktiva 93/103/EC od 23. novembra 1993. o minimumu uslova sigurnosti i zaštite zdravlja za rad na ribarskim brodovima (trinaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 94/33/EC od 22. juna 1994. o zaštiti mladih na radu,
- Direktiva 92/104/EEC od 3. decembra 1992. o minimumu uslova za unapređenje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na površinskim i podzemnim kopovima minerala (dvanaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 92/91/EEC od 3. novembra 1992. o minimumu uslova za unapređenje sigurnosti i zaštite zdravlja radnika na iskopavanju minerala bušenjem (jedanaesta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 92/85/EEC od 19. oktobra 1992. o uvođenju mjera za poticanje unapređenja sigurnosti i zaštite zdravlja na radu trudnica i porodilja ili dojilja (deseta pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),

- Direktiva 92/57/EEC od 24. juna 1992. o provođenju minimuma uslova sigurnosti i zaštite zdravlja na privremenim ili mobilnim gradilištima (osma pojedinačna direktiva u smislu člana 16. stav (1) Direktive 89/391/EEC),
- Direktiva 92/29/EEC od 31. marta 1992. o minimumu uslova sigurnosti i zaštite zdravlja za unaprijeđene medicinske tretmane na brodovima,
- Direktiva 91/383/EEC od 25. juna 1991. kojom se dopunjavaju mjere za poticanje unapređenja u sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu radnika na određeno vrijeme.

1.4 Pravni okvir za sigurnost i zaštitu na radu u Bosni i Hercegovini

Ustavom Bosne i Hercegovine oblast sigurnosti i zaštite na radu uređena kao dio socijalne politike i realizacija iste je u nadležnosti entiteta Federacije BiH, Republike Srpske i Distrikta Brčko. Prema Ustavu Federacije BiH propisana je zajednička nadležnost Federacije i kantona. Republika Srpska i Distrikt Brčko imaju novije zakone iz oblasti sigurnosti i zaštite na radu, dok se u Federaciji BiH primjenjuje zakon iz 1990. godine.

Dakle, Bosna i Hercegovina nema jedinstvenog zakona koji regulira ovu oblast na razini države. Pravi okvir za oblast sigurnosti i zaštite na radu u Bosni i Hercegovini čini vrlo kompleksna zakonska i podzakonska regulativa u njena tri dijela, Federaciji BiH, Republici Srpskoj i Brčko Distriktu i to:

- **Zakon o zaštiti na radu iz 1990. godine u FBiH ("Službeni list SRBiH", br. 22 od 6.8.1990);**
- **Zakon o zaštiti na radu RS ("Sl. glasnik Republike Srpske 01/08, 13/10);**
- **Zakon o sigurnosti i zaštiti na radu Brčko Distrikta BiH ("Sl. glasnik BD", br. 20/13).**

Dakle, u Federaciji BiH donošenje novog Zakona o sigurnosti i zaštiti na radu nije pratio reformu radnog zakonodavstva, pa je iz tog razloga upravljanje i implementiranje sistemima sigurnosti i zaštite na radu na nacionalnom i lokalnom nivou doveden na deklarativnu primjenu istih. Novi "Zakon o sigurnosti i zaštiti na radu" u Federaciji BiH nalazi se u raspravi od 2012. godine. Dana 08.2.2018. godine Vlada Federacije BiH utvrdila je tekst Prijedloga zakona, koji je upućen u parlamentarnu proceduru, ali se o njemu nije raspravljalo jer je u aprilu skinut sa dnevnog reda. Dakle, pred zakonodavcem je prioritetan zahtjev, a to je donošenje novog zakona o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu u Federaciji BiH, koji će se temeljiti na ratifikovanim konvencijama MOR-a i preporukama i direktivama EU.

Pored navedenih zakona tu je i niz drugih zakonskih i podzakonskih propisa kojima se regulira sigurnost i zaštita na radu, uključujući druge aspekte vezane za ovu oblast.

1.3.1. Federacija Bosne i Hercegovine

U Federaciji Bosne i Hercegovine ova oblast regulirana je slijedećim zakonima i propisima: **Zakon o zaštiti na radu** iz 1990. godine u FBiH, **Zakon o zdravstvenoj zaštiti** ("Službene novine Federacije BiH", br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11), **Zakon o zdravstvenom osiguranju** ("Službene novine Federacije BiH", br. 30/97, 7/02, 70/08 i 48/11), **Zakon o radu** ("Službene novine FBiH", br.: 26/16) i **Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju** ("Službene novine

FBiH", br. 13/2018), **Uputstvo o postupku vršenja nadzora** („Sl. list SRBiH“, br. 28/88) te 34 pravilnika i jedno uputstvo:

Uputstvo o postupku vršenja nadzora („Sl. list SRBiH“, br. 28/88)

Pravilnik o načinu i postupku vršenja periodičnih pregleda i ispitivanja iz oblasti zaštite na radu („Sl. list SRBiH“, br. 2/91)

Pravilnik o obliku i sadržaju isprave iz oblasti zaštite na radu („Sl. list SRBiH“, br. 2/91)

Pravilnik o vođenju evidencije, čuvanju isprava i sadržaju godišnjeg izvještaja iz oblasti zaštite na radu („Sl. list SRBiH“, br. 2/91)

Pravilnik o uslovima za utvrđivanje radnih mjesta sa posebnim uslovima rada i ljekarskim pregledima na tim radnim mjestima („Sl. list SRBiH“, br. 2/91)

Pravilnik o postupku skraćivanja radnog vremena na radnim mjestima sa posebnim uslovima rada („Sl. list SRBiH“, br. 5/86)

Opšti pravilnik o higijensko-tehničkim zaštitnim mjerama pri radu („Sl. list SFRJ“, br. 35/69)

Pravilnik o sredstvima lične zaštite na radu i ličnoj zaštitnoj opremi („Sl. list SFRJ“, br. 35/69)

Pravilnik o opštim mjerama i normativima zaštite na radu na oruđima za rad i uređajima („Sl. list SFRJ“, br. 18/67, 18/91)

Pravilnik o mjerama i normativima zaštite na radu na oruđima za rad („Sl. list SFRJ“, 18/91)

Pravilnik o opštim mjerama i normativima zaštite na radu od buke u radnim prostorijama („Sl. list SFRJ“, br. 29/71)

Pravilnik o opštim mjerama zaštite na radu za građevinske objekte namijenjene za radne i pomoćne prostorije i radne prostore („Sl. list SRBiH“, br. 5/88)

Pravilnik o zaštiti na radu sa razvijačima acetilena i acetilenskim stanicama („Sl. list SRBiH“, br. 32/87)

Pravilnik o zaštiti na radu na željeznicama („Sl. list SRBiH“, br. 42/86)

Pravilnik o opštim mjerama i normativima zaštite pri radu sa dizalicama („Sl. list SFRJ“, br. 55/69)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u grafičkim preduzećima („Sl. list FNRJ“, br. 56/47)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u kamenolomima i ciglanama, kao i kod vađenja gline, pijeska i šljunka („Sl. list FNRJ“, br. 69/48)

Pravilnik o higijensko-tehničkim zaštitnim mjerama pri radu na preradi i obradi metala („Sl. list FNRJ“, br. 40/61)

Pravilnik o tehničkim i zdravstveno tehničkim zaštitnim mjerama na radovima pri hemijsko-tehnološkim procesima („Sl. list FNRJ“, br. 55/50)

Pravilnik o tehničkim i zdravstveno tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u crnoj metalurgiji („Sl. list FNRJ“, br. 7/55)

Pravilnik o tehničkim normativima za električne instalacije niskog napona („Sl. list SFRJ“, br. 53/88)

Pravilnik o zaštiti na radu pri korišćenju električne struje („Sl. list SRBiH“, br. 34/88)

Pravilnik o zaštiti na radu u šumarstvu („Sl. list SRBiH“, br. 20/85)

Pravilnik o zaštiti na radu pri mehaničkoj preradi i obradi drveta i sličnih materijala („Sl. list SRBiH“, br. 5/86)

Pravilnik o tehničkim normativima za primjenu motornih lančanih testera u šumarstvu („Sl. list SFRJ“, br. 34/80)

Pravilnik o tehničkim normativima za ski-liftove („Sl. list SFRJ“, br. 2/85)

Pravilnik o zaštiti na radu pri termičkoj obradi legura lakih metala u kupatilima sa nitratnim solima („Sl. list SFRJ“, br. 48/65)
Pravilnik o zaštiti na radu pri održavanju motornih vozila i prevozu motornim vozilima („Sl. list SFRJ“, br. 55/65)
Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila („Sl. list SFRJ“, br. 17/66)
Pravilnik o zaštiti na radu u izradi eksploziva i baruta i manipulisanja eksplozivima i barutima („Sl. list SFRJ“, br. 55/69)
Uputstvo o postupku vršenja nadzora nad primjenom propisa iz oblasti zaštite na radu pri gradnji tunela („Sl. list SRBiH“, br. 28/88)
Pravilnik o zaštiti na radu u poljoprivredi („Sl. list SFRJ“, br. 36/68)
Pravilnik o tehničkim normativima za pekare („Sl. list SFRJ“, br. 13/92)
Pravilnik o tehničkim normativima za mlin za preradu žita u mlinske proizvode („Sl. list SFRJ“, br. 13/92)
Pravilnik o obezbjeđenju smještaja i ishrane radnika, odnosno njihovom prevozu od mjesta stanovanja da mjesta rada i natrag („Sl. list SRBiH“, br. 18/80)
Pravilnik o opremi i postupku za pružanje prve pomoći i o organizovanju službe spašavanja u slučaju nezgode na radu („Sl. list SFRJ“, br. 21/71)

Poražavajuća činjenica je da je u Federaciji BiH još uvijek u primjeni Zakon iz 1990. godine što znači da isti zasigurno nije usklađen sa Okvirnom direktivom EU 89/391. Pod zakonski akti (pravilnici) datiraju iz perioda od 1947., do 1991. godine, pri čemu su u današnjim uvjetima rada i djelovanja skoro potpuno neprimjenjivi.

Novi “Zakon o sigurnosti i zaštiti na radu” u Federaciji BiH nalazi se u raspravi od 2012. godine. Dana 08.2.2018. godine Vlada Federacije BiH utvrdila je tekst Prijedloga zakona, koji je upućen u parlamentarnu proceduru, ali se o njemu nije raspravljalo jer je u aprilu skinut sa dnevnog reda. Ovaj prijedlog zakona usklađen je sa okvirnom direktivom Evropske unije 89/391.

Dakle, pred zakonodavcem je prioritetan zahtjev, a to je donošenje novog zakona o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu u Federaciji BiH, koji će se temeljiti na ratificiranim konvencijama MOR-a i preporukama i direktivama EU. Donošenje novog Zakona o sigurnosti i zaštiti na radu nije pratio reformu radnog zakonodavstva, pa je iz tog razloga upravljanje i provedba sistema sigurnosti i zaštite na radu na nacionalnom i lokalnom nivou sveden na deklarativnu primjenu istih.

Izradom prijedloga novoga zakona izvršeno je i usklađivanje njegovih odredaba sa Konvencijom o zaštiti na radu i radnoj sredini, broj 155. i Preporukom o zaštiti na radu i radnoj sredini broj 164. Međunarodne organizacije rada, kao i odredbama Europske socijalne povelje koje se odnose na pravo radnika na sigurne i zdrave uvjete rada, a koje je Bosna i Hercegovina prihvatila i ratificirala. Pri izradi teksta korištene su i odredbe Okvirne Direktive Vijeća Evropske Zajednice o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu EU 89/391.

Najznačajnije novine u odnosu na postojeći zakon iz 1990.:

- U novi zakon su ugrađeni principi međunarodnih standarda – Konvencija MOR-a br. 155, Preporuka MOR-a br. 164 i Okvirna direktiva EU 89/391/EEZ
- Promijenjen je naziv zakona;
- Naglasak je stavljen na prevenciju umjesto kompenzacije;

- Uvodi se pojam rizika i upravljanja rizikom;
- Obvezna je procjena rizika za sva radna mjesta;
- Uvodi se obavezno savjetovanje sa radnicima – Odbor za sigurnost i zdravlje na radu i Povjerenik za sigurnost i zdravlje na radu;
- Uvodi se Vijeće za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu.

Savez samostalnih sindikata BiH tvrdi da je Vlada FBiH bez suglasnosti Ekonomsko socijalnog vijeća (ESV) utvrdila Prijedlog zakona na svojoj sjednici (08.02.2018.) i uputila ga u parlamentarnu proceduru. Napominju da sjednica ESV nije održana više od 10 mjeseci. Predstavnički dom Parlamenta FBiH je trebao na izvanrednoj sjednici 18.04.2018. godine ponovno razmatrati prijedlog navedenog Zakona, ali je isti povučen sa dnevnog reda izvanredne sjednice. Zastupnici u Federalnom Parlamentu tvrde da Zakon nije usvojen zbog poslodavaca koji sjede u Parlamentu ili imaju svoje „zastupnike“ jer bi poslodavci u FBiH morali uložiti znatna sredstva u unaprjeđenje sigurnosti i zaštite na radu u svojim poduzećima i kompanijama, što do sada nije bio slučaj.

Udruženje poslodavaca FBiH je pratilo izradu nacрта, bili su aktivno uključeni u izradu istoga, ali su izradili i ponudili vlastiti nacrt sa prijedlozima, usklađen sa direktivama EU, koji je dostupan na [web stranici Udruženja](http://www.upfbih.ba/uimages/ZAKON20O20ZASTITI20NA20RADU.pdf), na linku: <http://www.upfbih.ba/uimages/ZAKON20O20ZASTITI20NA20RADU.pdf>.

1.3.2. Republika Srpska

U Republici Srpskoj na snazi je **Zakon o zaštiti na radu RS** te drugi zakoni i propisi vezani za oblast zaštite radnika: Zakon o radu („Službeni glasnik Republike Srpske” broj: 1/16), Zakon o zdravstvenom osiguranju („Sl. glasnik RS”, br.: 18/1999,51/2001,70/2001,51/2003,57/2003, i isp., 17/2008,1/2009, 106/2009, 39/2016 – odluka US i 110/2016), Zakon o zdravstvenoj zaštiti („Sl. glasnik RS”, br.:106/2009 i 44/2015), Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Sl. glasnik RS”, br.:1234/2011, 82/2013, 96/2013 - odluka US i 103/2015), te podzakonski akti kojima se uređuje oblasti i to 47 pravilnika i jedna naredba:

Pravilnik o procjeni rizika na radnom mjestu i u radnoj sredini („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 66/08)

Pravilnik o postupku i rokovima preventivnih i periodičnih pregleda i ispitivanja opreme za rad i preventivnih i periodičnih ispitivanja uslova radne sredine („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 66/08, 52/09 i 107/09)

Pravilnik o sadržaju i načinu izdavanja obrasca izvještaja o povredi na radu, profesionalnom oboljenju i oboljenju u vezi sa radom („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 66/08)

Pravilnik o prethodnim i periodičnim ljekarskim pregledima radnika na radnim mjestima sa povećanim rizikom („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 68/08)

Pravilnik o visini troškova postupka utvrđivanja ispunjenosti propisanih uslova u oblasti zaštite i zdravlja na radu („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 67/08)

Pravilnik o visini troškova za izdavanje licenci („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 66/08, 28/12 i 52/12)

Pravilnik o stručnom ispitu iz oblasti zaštite na radu („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 70/08)

Pravilnik o postupku utvrđivanja ispunjenosti propisanih uslova u oblasti zaštite i zdravlja na rada („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 70/08 i 58/11)

Pravilnik o načinu vođenja evidencija („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 63/09)
Pravilnik o načinu i postupku osposobljavanja radnika za bezbjedan i zdrav rad („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 42/11)

Pravilnik o preventivnim mjerama za bezbjedan i zdrav rad u prostoru ugroženom eksplozivnom atmosferom („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 79/11)

Pravilnik o preventivnim mjerama za bezbjedan i zdrav rad („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 30/12)

Pravilnik o preventivnim mjerama za bezbjedan i zdrav rad pri korišćenju sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 23/13)

Pravilnik o preventivnim mjerama za bezbjedan i zdrav rad pri ručnom prenošenju tereta („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 79/13)

Pravilnik o preventivnim mjerama za bezbjedan i zdrav rad pri korišćenju opreme za rad sa ekranom („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj: 112/13)

Spisak propisa iz oblasti zaštite i zdravlja na radu koji se primjenjuju do donošenja odgovarajućih propisa Republike Srpske

Opšti Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu („Službeni list FNRJ“, br. 16/47, 18/47 i 36/50)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u kudeljarama („Službeni list FNRJ“, br. 46/47 i 36/50)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u grafičkim preduzećima („Službeni list FNRJ“, br. 56/47)

Pravilnik o higijensko-tehničkim zaštitnim mjerama pri radu u fabrikama stakla-staklarama („Službeni list FNRJ“, br. 14/48 i 18/48)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim mjerama pri radu u kamenolomima i ciglanama kao i kod vađenja gline, pijeska i šljunka („Službeni list FNRJ“, br. 69/48)

Pravilnik o tehničkim i zdravstveno-tehničkim mjerama na radovima pri hemijsko-tehničkim procesima („Službeni list FNRJ“, br. 55/50)

Pravilnik o tehničkim i zdravstveno-tehničkim mjerama pri radu u crnoj metalurgiji („Službeni list FNRJ“, br. 7/55)

Pravilnik o higijenskim i tehničkim mjerama pri ronilačkim radovima („Službeni list FNRJ“, br. 36/58)

Pravilnik o zaštiti na radu pri termičkom obrađivanju legura lakih metala u kupaonicama sa nitratnim solima („Službeni list SFRJ“, br. 48/65)

Pravilnik o zaštiti na radu pri utovaru tereta u teretna motorna vozila i istovaru tereta iz takvih vozila („Službeni list SFRJ“, br. 17/66)

Pravilnik o zaštiti na radu pri održavanju motornih vozila i prevozu motornim vozilima („Službeni list SFRJ“, br. 55/65)

Pravilnik o mjerama i normativima zaštite na radu na oruđima za rad („Službeni list SFRJ“, br. 18/91)

Pravilnik o zaštiti na radu u poljoprivredi („Službeni list SFRJ“, br. 34/68)

Pravilnik o zaštiti na radu u građevinarstvu („Službeni list SFRJ“, br. 42/68 i 45/68)

Pravilnik o mjerama i normativima zaštite na radu od buke u radnim prostorijama („Službeni list SFRJ“, br. 21/92)

Pravilnik o posebnim mjerama i normativima zaštite na radu pri preradi i obradi kože, krzna i otpadaka od kože („Službeni list SFRJ“, br. 47/70)

Pravilnik o zaštiti na radu i o tehničkim mjerama za razvijače acetilena i acetilenske stanice („Službeni list SFRJ”, br. 6/67, 29/67, 27/69 i 52/90 i 6/92)

Pravilnik o zaštiti na radu u šumarstvu („Službeni list SR BiH, br. 20/85)

Pravilnik o zaštiti na radu pri mehaničkoj preradi i obradi drveta i sličnih materijala („Službeni list SR BiH, br. 5/86)

Naredba o zabrani upotrebe motornih benzina za odmašćivanje, pranje ili čišćenje metalnih dijelova i predmeta od drugog materijala („Službeni list SFRJ”, br. 23/67)

Pravilnik o opštim mjerama i normativima zaštite pri radu sa dizalicama („Službeni list SFRJ“, br. 30/69 i 41/69)

Pravilnik o mjerama zaštite pri rukovanju eksplozivnim sredstvima i miniranju u rudarstvu („Službeni list SFRJ”, br. 9/67, 35/67, 25/72)

Pravilnik o tehničkim normativima za električne instalacije niskog napona („Službeni list SFRJ“, br. 53/88)

Pravilnik o zaštiti na radu pri korišćenju električne energije („Službeni list SR BiH”, br. 34/88, 54/88)

Pravilnik o zaštiti na radu na željeznicama („Službeni list SR BiH”, br. 42/86 i 3/87)

Pravilnik o posebnim mjerama zaštite na radu pri proizvodnji i preradi obojenih metala („Službeni list SFRJ“, br. 31/86)

Pravilnik o higijensko-tehničkim zaštitnim mjerama pri lučko-transportnom radu („Službeni list SFRJ“, br. 14/64)

Pravilnik o zaštiti na radu s uređajima za ukrcavanje i iskrcavanje tereta na pomorskim brodovima i plovilima unutrašnje plovidbe („Službeni list SFRJ“, br. 32/66)

Pravilnik o tehničkim i zdravstveno-tehničkim zaštitnim mjerama na plovnim objektima unutrašnje plovidbe („Službeni list FNRJ”, br. 20/50)

Pravilnik o pružanju prve pomoći u slučaju povreda i oboljenja radnika na radu („Službeni list SRBIH“ br. 38/86)

Pravilnik o obaveznom atestiranju penjalica za drvene stubove za vodove i o uslovima koje moraju ispunjavati organizacije udruženog rada ovlaštenog za atestiranje tih proizvoda („Službeni list SFRJ“, br. 67/89)

Naredba o obaveznom atestiranju šljemova za zaštitu u industriji („Službeni list SFRJ, br. 4/82 i 43/82).

Sindikati iz RS tvrde s da su odredbe okvirne Direktive EU 391/89 bile smjernice za izradu Zakona o zaštiti na radu. Međutim, Zakon istovremeno smatraju nedorečenim, te da s istim nisu zadovoljni. Kako su naveli, kroz potpisani Memorandum o zajedničkom djelovanju Vlade RS i Saveza sindikata RS predložena je izrada Strategije zaštite i zdravlja/bezbjednosti na radu (za period od 4 godine), ali da bi se ista provela potrebno je donijeti novi Zakon o zaštiti i zdravlju na radu.

1.3.3. Distrikt Brčko

U Brčko Distriktu BiH na snazi je **Zakon o sigurnosti i zaštiti na radu** Brčko Distrikta BiH (“Sl. glasnik BD”, br.:20/13) te drugi zakoni i propisi vezani za oblast zaštite radnika: Zakon o zdravstvenoj zaštiti u Brčkom Distriktu Bosne i Hercegovine (“Sl. glasnik Brčko Distrikta” br: 38/2011, 9/2013, 27/2014, i 3/2015), Zakon o zdravstvenom osiguranju u Brčkom Distriktu Bosne i Hercegovine – prečišćeni tekst (“Sl. glasnik Brčko Distrikta” br: 27/2018).

Zakon o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta BIH stupio na snagu u augustu 2013. godine a ideja vodilja kojom se zakonodavac rukovodio prilikom donošenja propisa, jeste da se postojeće pravno stanje uskladi sa pravnim okvirom Direktive EU 89/391/EEC (1989) od 12. Juna 1989. godine i konvencijama iz oblasti sigurnosti i zdravlja radnika na radu. Procedura izrade podzakonskih akata predviđenih Zakonom o sigurnosti i zaštiti zdravlja radnika na radu Brčko distrikta BIH je u toku. Spomenuti propisi objavljeni su na zvaničnom sajtu Skupštine Brčko distrikta BIH.

2. Uloga socijalnih partnera

Konvencija Međunarodne organizacije rada 155 odnosi se na sve grane i djelatnosti i obuhvata sve radnike i radna mjesta. Iz Konvencije jasno proizilazi obavezna saradnja socijalnih partnera u postupku usklađivanja i definisanja nacionalnog zakonodavstva.

Iz osnovnih načela Konvencije Međunarodne organizacije rada 155, proizilazi da **“svaka članica mora u okviru nacionalnih uvjeta i prakse te nakon savjetovanja s najreprezentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika, utvrditi, provoditi i periodično revidirati jedinstvenu nacionalnu politiku sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, te radnog okruženja” (čl.4).**

U članu 6. Konvencije utvrđeno je da **“Politika predviđena članom 4. ove Konvencije mora sadržavati naznake odnosnih dužnosti i odgovornosti javnih vlasti, poslodavaca, radnika i ostalih** u odnosu na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu i radno okruženje, uzimajući u obzir i komplementarnu narav takvih odgovornosti i nacionalne uvjete i praksu.”

Članom 7. Konvencije utvrđeno je da se **“stanje sigurnosti i zaštite zdravlja na radu i radnog okruženja mora u odgovarajućim vremenskim razmacima preispitati bilo u cijelosti, ili u odnosu na pojedina područja s ciljem identificiranja glavnih problema, razvijanja djelotvornih načina njihovog rješavanja i prioriteta djelovanja, kao i ocjene rezultata”**.

Neophodna je, dakle, suradnja nadležnih vlasti i institucija, poslodavaca i radnika/sindikata.

Uključivanje radnika i njihovih predstavnika (sindikata) na radu i šire od ključne je važnosti da se da na značaju oblasti sigurnosti na radu i zaštiti zdravlja na radnom mjestu uz smanjenje rizika na radnom mjestu. **Radnici/sindikati i poslodavci** u Bosni i Hercegovini rijetko (kod 20 % poslodavaca) imaju uspostavljenu suradnju u radnoj sredini, direktno putem sindikata ili putem predstavnika radnika.

Poslodavci imaju zakonski obvezu savjetovanja sa radnicima i njihovim predstavnicima što je posebno značajno za sindikat. Poslodavac ima obvezu osnivanja Odbora za sigurnost i zdravlje na radu kod poslodavca koji zapošljava više od 50 radnika - savjetodavno tijelo sastavljeno od jednakog broja predstavnika poslodavca i radnika. Kod poslodavaca koji zapošljavaju 15 ili više radnika, radnici biraju povjerenika za sigurnost i zdravlje na radu. Odbor i povjerenik imaju utvrđene nadležnosti.

Opća je odgovornost poslodavca da spriječi zlostavljanja na radu. Poslodavci bi u pravilu trebali imati interes za intenzivnu suradnju sa nadležnim inspekcijama, što podrazumijeva planiranje i poduzimanje mjera kako bi ta suradnja bila što uspješnija za dobrobit unapređenja zaštite na radu. Svakako, izuzetno je bitna suradnja poslodavaca i radnika, odnosno poslodavaca

i predstavnika radnika, sindikata sve s ciljem osiguranja adekvatnih uvjeta rada i smanjenja rizika na radu na najmanju moguću mjeru. Ovakvo što je moguće samo u uvjetima osiguranja visokih kazni i odgovornosti poslodavaca, koji će u takvim uvjetima dati maksimum u osiguranju adekvatnih uvjeta rada za sve sudionike u radu, dakle radnike i sve one koji se nalaze na radu.

Nemoguće je utvrditi koji se postotak poslodavaca u Bosni i Hercegovini pridržava navedenih zakonskih obveza. Naša je pretpostavka da se radi o samo 20 % poslodavaca (na temelju razgovora sa sindikatima i radnicima) . Ni sindikati i njihovi povjerenici ne vode računa niti evidencije o ispunjavanju obveza poslodavaca, niti to čine nadležne vlasti i institucije. Razlog ovome je što su sindikati u BiH slabi, podijeljeni, nesolidarni i loše organizirani, premalo je sindikata u privatnom sektoru, pod pritiskom su politike ili u dosluhu sa politikom i poslodavcima, a nadležne vlasti i institucije su površni i nezainteresirani za ovaj problem.

U Bosni i Hercegovini, zbog izostanka adekvatnih mjera i djelovanja nadležnih institucija poslodavci ne iskazuju pretjeran interes za oblast osiguranja sigurnog i zdravog radnog mjesta. Dobar dio poslodavaca zaštiti i zdravlju na radu pristupa formalno, posebno kada su u pitanju izrada akata o procjeni rizika a ovlaštene organizacije akte o procjeni rizika donose bez posebnog upuštanja u sam proces rada kod poslodavca. Ključni elementi sigurnosnih procesa je osobito procjena rizika i obuka koja je ili površna ili se nikako ne provodi. Poslodavci su vrlo često arogantni i bahati, ne provode zakone ili u vlastitu korist iskorištavaju sve manjkavosti zakonskih propisa, a radnike vrlo često tretiraju kao «potrošnu robu».

Poslodavci, dakle, u velikom postotku (80%) ne ispunjavaju zakonsku obvezu da osiguraju adekvatne uvjete rada radnika i štite svoje radnike od rizika za sigurnost i zdravlje na radu. Zaštita sigurnosti i zdravlja na radu ne znači samo poštivanje prava, to je mnogo je više od administrativne zadaće i predstavlja ključan dio dobrog poslovnog upravljanja, s ciljem ostvarivanja produktivnosti.

Radnici i druge osobe na radu u 80 % slučajeva nisu upoznati sa zakonskim obavezama iz oblasti zdravlja i sigurnosti na radu. Trebali bi se pravilno koristiti opremom, obavijestiti poslodavca o svakoj ozbiljnoj i neposrednoj opasnosti i o svakom nedostatku u organiziranju i provedbi zaštite na radu. Ključ dobrog uspjeha kompanije – privrednog društva je suradnja poslodavca i radnika u cilju stvaranja sigurnog radnog okruženja i sigurnih radnih uvjeta a ova suradnja u BH kompanijama je u potpunosti odsutna.

Uspostavom adekvatnijeg sistema u Bosni i Hercegovini (svim njenim dijelovima), koji podrazumijeva adekvatan pravni okvir, bazu podataka koja će biti dostupna javnosti sa ažuriranim podacima o broju povrijeđenih, poginulih radnika na radnom mjestu te općim uvjetima rada, djelovanju nadležnih inspekcija i slično, trebalo bi imati za rezultat adekvatnije djelovanje poslodavaca, koji će poduzimati odgovarajuće mjere za sigurnija i zdravija radna mjesta.

Važno je da kreatori politika u BiH, istraživači i posrednici shvate da su loša sigurnost i zdravlje na radu trošak za poslodavce, loša garancija za uspješnost i sigurnost održavanja produktivnosti, umanjuje kooperativnost i plasman proizvoda. Dobra sigurnost i zdravlje donose dobru produktivnost i dobit poslodavcima. Istraživanja su potvrdila da na svaki euro uloženi u sigurnost i zdravlje dolazi povrat od 2.2 eura, te da je odnos troškova i koristi pri poboljšanju sigurnosti i zaštite zdravlja na radnom mjestu pozitivan.

3. Inspekcija rada

U cilju osiguranja adekvatnih uvjeta sigurnosti i zaštite na radu u BiH, bitan faktor je inspeksijski nadzor i to preventivni u cilju provjere osiguranja adekvatnih uvjeta rada kod poslodavca, te primjene potrebnih mjera, koje omogućavaju zaštitu i sigurnost na radu, ali i utvrđivanje i poštivanje utvrđenih obaveza od strane svih aktera u radnoj sredini, poslodavca i radnika.

U cilju primjene zakonskih propisa inspektori rada u BiH (FBiH, RS i DB) u pravilu djeluju instruktivno kad god je to svrsishodno i moguće, te koriste metode informiranja, savjetovanja poslodavaca i zaposlenika, ubjeđivanja i upozoravanja do prijetnji kaznama. Uvijek nastoje da se kod subjekta nadzora iskoriste sve prihvatljive metode prije poduzimanja inspeksijskih mjera i sankcija.

U vršenju inspeksijskog nadzora inspektor ima pravo utvrditi:

1. ispunjavanje uslova za obavljanje djelatnosti (registracija, dozvola za rad, ispunjavanje tehničkih uslova, zapošljavanje drugih lica i dr.),
2. narediti subjektu nadzora ili njegovom zaposleniku da obavi radnju koja je potrebna u predmetu inspeksijskog nadzora (otvoriti prostorije, pokazati predmete, predati isprave i slično),
3. pregledati poslovne i druge prostorije i objekte, postrojenja, uređaje, instalacije, proces rada, proizvode i drugu robu,
4. pregledati način obavljanja djelatnosti (proces rada i kvalitet roba i usluga koje podliježu inspeksijskom nadzoru),
5. pregledati poslovne knjige, opšte i druge akte i poslovnu dokumentaciju (ugovore i slično),
6. utvrditi identitet lica za koje je to potrebno, saslušati stranke, svjedoke i slično,
7. narediti subjektu nadzora ili njegovom zaposleniku da se izjasni o činjenicama i drugim pitanjima koje se tiču predmeta inspeksijskog nadzora,
8. obaviti svaku drugu službenu radnju koja služi svrsi inspeksijskog nadzora.

Kada u vršenju inspeksijskog nadzora utvrde da je povrijeđen zakon, ili drugi propisi čije izvršenje nadzire, inspektor rada nalaže sljedeće upravne i druge mjere:

- naredi da se utvrđeni nedostaci i nepravilnosti otklone u određenom roku;
- naredi poduzimanje odgovarajućih upravnih radnji koje su pravno lice, kao i pravno lice sa javnim ovlaštenjima i drugi subjekti obavezni da poduzmu;
- zabrani poduzimanje radnji koje smatra da su u suprotnosti sa zakonom, ili drugim propisom nad čijim provođenjem se vrši nadzor;
- izrekne i naplati novčanu kaznu na licu mjesta ako je za to zakonom ovlašten o čemu se izdaje pisana potvrda;
- izda prekršajni nalog i podnese zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog suda i
- podnese prijavu za krivično djelo.

Inspektor je dužan preduzimati i odgovarajuće preventivne aktivnosti u cilju spriječavanja nastupanja štetnih posljedica zbog uočenih nedostataka i nepravilnosti u provedbi zakona i drugih propisa čije izvršenje nadzire i u tom cilju ima pravo upozoriti fizička i pravna lica na obaveze iz propisa, ukazati na štetne posljedice koje mogu nastati i predložiti mjere za

otklanjanje njihovih uzroka i druge mjere za koje cijeni da su potrebne, a fizička i pravna lica su dužna postupiti po datim preventivnim mjerama inspektora.

Navedene i preventivne mjere inspektor naređuje donošenjem pisanog rješenja. Osnova za donošenje rješenja predstavlja činjenično stanje navedeno u zapisniku o izvršenom inspekcijskom nadzoru.

Nažalost, iz odgovora ispitanih u Bosni i Hercegovini, proizlazi da inspekcijski organi djeluju samo po potrebi, po upućenom zahtjevu za ciljani inspekcijski nadzor ili u slučaju saznanja za teže povrede na radu i to najčešće u slučajevima sa smrtnim ishodom.

Ako nema vidljivih elemenata vrlo često je teško dokazati potrebu inspekcijskog nadzora u pogledu primjene adekvatnih propisa iz oblasti sigurnosti i zaštite na radu.

Radnici pri takvim inspekcijskim nadzorima nisu spremni surađivati zbog straha od mogućeg pritiska poslodavca, odnosno najčešće otkaza.

Kazne za uočene prekršaje su izuzetno niske, a u Federaciji BiH (zbog neprimjene kaznenih odredbi zakona o zaštiti na radu iz 1990. godine) primjenjuje se Zakon o prekršajnom postupku, zbog čega postupak vremenski duže traje.

Zakon o zaštiti na radu u RS je relativno dobar i inspekcija rada redovito provjerava stanje u tvrtkama (u 2018. uradili 1023 kontrole zaštite na radu i 1011 integriranih pregleda, izdali 711 Rješenja o otklanjanju utvrđenih nepravilnosti, 142 prekršajna naloga, 14 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i izrečene su novčane kazne u visini od 252.000 KM). Ovakve informacije u FBiH nismo mogli dobiti jer nema jedinstvene baze kao u RS. Inspektori rada imaju redovite obuke. Ističu također, da je poslodavac glavni u zaštiti radnika i sve obveze su na poslodavcu. Ali, dobar dio poslodavaca zaštiti i zdravlju na radu pristupa formalno, posebno kada su u pitanju izrada akata o procjeni rizika a ovlaštene organizacije akte o procjeni rizika donose bez posebnog upuštanja u sam proces rada kod poslodavca.

Istraživanje je pokazalo da su sve tri inspekcijske uprave (FBiH, RS i DB; i 10 kantonalnih) suočene su sa brojnim problemima poput: nedostatkom inspektora rada, sa fizičkim i verbalnim napadima na inspektore pri čemu rijetko koriste asistenciju policije; suradnja sa nadležnim vlastima, institucijama posebno sa poreznom upravnom je izostala; imaju neadekvatnu opremu za rad ili je nemaju nikako ...

Pored navedenih problema sve tri (odnosno svih 13 u BiH!) inspekcijske uprave rada moraju se suočiti sa ozbiljnim optužbama poslodavaca, radnika i sindikata poput optužbi da imaju poslodavce „ljubimice“ gdje nikada ne idu u inspekciju (ili ne smiju!) po nalogu političara i političkih stranaka, kao i sa sumnjama i optužbama za korupciju što narušava ugled ove važne institucije.

4. Uloga države na polju sigurnosti i zdravlja na radu

Kao što je prethodno utvrđeno, u Bosni i Hercegovini nemamo jedinstven pravni okvir, koji uređuje predmetnu oblast sigurnosti i zaštite na radu.

Bosna i Hercegovina nema jedinstvenu bazu podataka koja nam može pružiti informacije vezano za implementaciju međunarodnih i nacionalnih propisa iz oblasti rada, niti imamo točne podatke o broju povrijeđenih i smrtno stradalih radnika u BiH. Podaci su dostupni na razini svakog entiteta i Brčko Distrikta. Međutim, ni na razini entiteta nemamo uspostavljene centralne baze podataka koje će učiniti dostupnim sve potrebne informacije iz ove oblasti. Ovo je poseban problem u Federaciji BiH gdje imamo 11 Ministarstava rada i 11 Uprava za inspekcijske poslove koji nisu međusobno povezani i o njihovoj volji ovisi dostupnost podataka.

Pored navedenoga, problem su i ovlaštene organizacije koje vrše periodične preglede opreme i strojeva, kontrolu radnog prostora, obuku radnika kao i procjenu rizika. Podaci koji su dostupni na nivou Federacije BiH (nismo došli do podataka za RD i DB) govore da postoji 49 certificiranih organizacija (certifikaciju vrši Federalno ministarstvo rada i socijalne politike), te je revizija navedenog ministarstva u posljednje tri godine pokazala da se vrši zloupotreba prilikom raspisivanja tendera, te da često organizacije koje budu angažirane ne ispunjavaju uvjete za objavljivanje ove djelatnosti ili izvrše pregled šturo i po principu postizanja zarade a ne kvalitete pružene usluge.

Zakonom o sigurnosti i zaštiti na radu Republike Srpske kao i novim Prijedlogom Zakona u Federaciji BiH utvrđena je obaveza formiranja Odbora/ odnosno Vijeća koje imaju zadatak izvještavati o provođenju zakona ali i prikupljati sve relevantne informacije i o njima izvještavati.

Međutim, u praksi dostupnost svih potrebnih podataka iz ove oblasti svedena je na najmanju moguću mjeru, pa čak ni nadležna ministarstva ne raspolažu potrebnim informacijama.

Podaci iz ove oblasti selektivno su dostupni, prema određenim događajima i potrebi rješavanja određenih pitanja. Naviše podataka dobijemo putem medija i to isključivo vezano za određeno dešavanje ili pojavu.

Prema raspoloživim podacima⁶ broj smrtno stradalih radnika u Bosni i Hercegovini do kraja novembra 2018. godine je 26 (15 u Federaciji BiH i 11 u Republici Srpskoj), teško povrijeđenih radnika je 157 (93 u Federaciji BiH i 64 Republici Srpskoj), dok se lakše povrede ne evidentiraju. Poražavajuća činjenica je da do sada nemamo podatke da je neko od odgovornih lica kod poslodavca ili nadležnih organa odgovarao zbog neprovođenja propisa iz oblasti sigurnosti i zaštite na radu, a naročito tamo gdje imamo smrtno ishode. Nije nam poznato da se u tom pravcu vode postupci protiv odgovornih lica koji nisu osigurala adekvatne uvjete rada u radnoj sredini što je imalo za posljedicu teže povrede radnika, ili smrt radnika na radnom mjestu.

Iz podataka koji su uglavnom dostupni iz medija po nastalim povredama sa smrtnim ishodom primjećujemo da najviše radnika strada u oblasti građevinarstva, metalne i kemijske industrije ali i drugim industrijskim sektorima.

Dakle, sigurnost i zaštita radnika u Bosni i Hercegovini, generalno, je na niskoj razini. Radnici su nedovoljno upućeni u problematiku i prava, sindikati nedovoljno jaki da okupe radnike i vrše utjecaj na vlast kako bi se donijeli adekvatni zakonski propisi i vršio adekvatan inspekcijski nadzor. Država nije u potpunosti iskazala interes za ovu oblast i potrebu hitnog usuglašavanja zakona i drugih propisa sa Konvencijama MOR-a. Usuglašena legislativa uglavnom je

⁶ podaci iz medija i zadržavamo pravo da nisu potpuni

deklarativnog karaktera bez konkretnih mjera i radnji na terenu koji bi u skorije vrijeme mogli dati željeni rezultat.

Poslodavci su pasivni. U nedostatku adekvatnih sankcija nedovoljno ulažu u oblast zdravlje i sigurnosti na radu, kako u privatnom tako i u javnom sektoru. U pogledu nabavke adekvatne opreme radnicima poslodavci u javnom sektoru su ograničeni Zakonom o javnim nabavkama koji opet zahtjeva usklađivanje sa Konvencijom MOR-a 94.

Vlast na svim nivoima organiziranja ne iskazuje brigu za oblast zaštite na radu i broj žrtava koji se iz godine u godinu povećava. Sve je veći broj invalida koje nije moguće rasporediti na adekvatna radna mjesta u kompanijama.

STRATEGIJA

**ADEKVATNA ZAKONSKA
REGULATIVA**

**SARADNJA SOCIJALNIH
PARTNERA**

**KVALITETAN
INSPEKCIJSKI NADZOR**

5. Kompatibilnost nacionalnog Popisa profesionalnih bolesti s popisom profesionalnih bolesti MRO/ILO (revidiran 2010.)

Profesionalne bolesti su bolesti u potpunosti uzrokovane dužim, neposrednim štetnim utjecajem procesa rada i uvjeta rada, a obilježava ih izražena i specifična povezanost sa zanimanjem, odnosno djelovanjem štetnosti na radnom mjestu. Profesionalna bolest najčešće je uzrokovana jednim uzročnikom, za kojeg je poznato i dokazano da uzrokuje upravo takvu bolest. Težina bolesti odgovara razini i trajanju izloženosti te se profesionalne bolesti uglavnom pojavljuju nakon višegodišnje ekspozicije štetnom uzročniku.

Shodno tome, profesionalne bolesti se najčešće pojavljuju nakon višegodišnje izloženosti hemijskim ili fizikalnim štetnostima i naporima. Primjeri nekih poznatih profesionalnih bolesti su:

1. sindrom karpalnog kanala u šivačica i operatera na računalu
2. vibracijska bolest i naglušost u sjekača motornom pilom
3. zarazne bolesti u zdravstvenih i drugih radnika
4. alergijski dermatitis na krom u građevinskih radnika
5. silikoza u pjeskara metalnih odljevaka kremenim pijeskom
6. azbestoza u izolatera azbestnim materijalima.

Profesionalne bolesti je važno razlikovati od bolesti vezanih uz rad i bolesti pogoršane radom, jer za razliku od profesionalnih bolesti.

Bolesti vezane uz rad su bolesti uzrokovane s više uzročnika, pri čemu je radno mjesto samo jedan od mogućih uzročnika. Budući da radni uvjeti nisu jedini i nedvojbeni uzročnik zdravstvenih oštećenja, takve bolesti se ne smatraju profesionalnima, nego bolestima vezanim uz rad.

Bolesti pogoršane radom su bolesti koje nisu uzročno povezane s radnim mjestom, dakle radni procesi i uvjeti rada nisu jedan od uzročnika, ali ih oni mogu bitno pogoršati.

Lista profesionalnih bolesti po klasifikaciji MOR-a

Prva Lista profesionalnih bolesti utvrđena je 1925. godine Konvencija MORa br.18 o profesionalnim bolestima i pokrivala je samo tri entiteta. Godine 1934. uslijedila je Lista profesionalnih bolesti koja je sadržavala deset profesionalnih bolesti i bila je produkt revizije prethodne Liste. Konvenciju br. 121 o beneficijama vezanim uz ozljede na radu iz 1964. godine pratila je revidirana Lista od 15 profesionalnih bolesti. Shodno Preporuci o beneficijama vezanim uz ozljede na radu br.121, iz 1964. godine, definicija profesionalnih bolesti glasi:

“Svaka članica treba u skladu sa predviđenim uvjetima svaku bolest priznati kao profesionalnu bolest ako je utvrđeno da je ona rezultat izloženosti štetnim čimbenicima prisutnim u radnim procesima, aktivnostima ili zanimanjima.”

Na zahtjev stručnjaka Međunarodne organizacije rada 1980. godine objavljenja je revidirana Lista profesionalnih bolesti. Sadržavala je 29 grupa bolesti i definirala ih specificirano po štetnostima uz popis radnih procesa u kojima se susreću navedene štetnosti.

Novija Lista profesionalnih bolesti pojavljuje se 2002. godine, kada je objavljena Preporuka 194. o Listi profesionalnih bolesti, priznavanju i praćenju ozljeda na radu i profesionalnih

bolesti. Zbog revizije Liste profesionalnih bolesti, godine 2005., od 13-20. prosinca, u Genevi je održan Susret stručnjaka Međunarodne organizacije rada. Po završetku tog susreta objavljen je Izvještaj u kojem su predložene izmjene Liste profesionalnih bolesti objavljene 2002. uz Preporuku br.194.

Upravno vijeće MORa odobrilo je novi popis profesionalnih bolesti 25. mata 2010. godine: Ovaj novi popis zamjenjuje prethodnu Preporuke br. 194, koji je usvojen 2002. godine.

Lista profesionalnih bolesti revidirana 2010 sadrži:

1. profesionalne bolesti uzrokovane izlaganjem agensima koji nastanu od radnih aktivnosti

- 1.1. Bolesti uzrokovane kemijskim sredstvima (41)
- 1.2. Bolesti uzrokovane fizičkim sredstvima (7)
- 1.3. Biološka sredstva i zarazne, ili parazitske bolesti (9)

2. Profesionalne bolesti sustavima ciljnih organa

- 2.1. Bolesti dišnog sustava (12)
- 2. 2. Bolesti kože (4)
- 2.3. Muskuloskeletni poremećaji (8)
- 2.4. Psihički i poremećaji u ponašanju (2) - NOVINA U ODNOSU NA 2002.

3. Kancerogena oboljenja

- 3.1. Rak uzrokovan sljedećim agentima (21)

4. Ostale bolesti

Godine 2003. Europska Komisija prihvatila je novu Preporuku o Europskoj listi profesionalnih bolesti. Ona je time postala obvezujuća za sve zemlje članice te je od 19. rujna 2003. zamijenila do tada važeću Preporuku 90/326/EEC. Preporuka sadržava dvije liste, jednu u kojoj su navedene profesionalne bolesti i drugu sa ostalim bolestima za koje se sumnja da su profesionalnog porijekla .

Europska lista profesionalnih bolesti ima pet poglavlja: bolesti uzrokovane hemijskim štetnostima, kožne bolesti uzrokovane drugim štetnostima, bolesti uzrokovane udisanjem štetnosti i agensa koje nisu navedene u ostalim poglavljima, zarazne i parazitarne bolesti i bolesti uzrokovane fizikalnim štetnostima.

U drugoj listi navedene su bolesti za koje se sumnja da su profesionalnog porijekla i koje bi trebale biti predmet izvještaja s mogućnošću njihovog uključivanja.

Uspostavljena je i Evropska statistika profesionalnih bolesti (**EODS**).

Cilj EODS-a jest prikupljanje postupno harmoniziranih, usporedivih i pouzdanih podataka o profesionalnim bolestima u Europi. Uspostavljanje baze podataka na razini Europske unije u kojoj će se prikupljati usporedivi podaci predstavlja važan alat procjene učinkovitosti zakonodavstva u području zaštite zdravlja i sigurnosti na radu u cijeloj Uniji.

Lista profesionalnih bolesti svojstvena je svakoj zemlji i utvrđena je na osnovu naučne potvrde o povezanosti bolesti i izloženosti profesionalnoj štetnosti i vodećim profesionalnim rizicima i bolestima.

U Bosni i Hercegovini, entiteti Federacija BiH i Republika Srpska imaju propise kojima su utvrđene posebne liste profesionalnih bolesti.

U Republici Srpskoj u posljednjih 20 godina bilo je više izmjena pravilnika o listama profesionalnih bolesti. Na osnovu Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju u 2018. godini doneseni su Pravilnik o listi profesionalnih bolesti, Pravilnik o listi tjelesnih oštećenja oba objavljena u "Sl. glasnik RS", br.: 84/2009.

U Federaciji BiH, profesionalne bolesti utvrđene su Odlukom o listi profesionalnih bolesti ("Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine", broj 24/02) na osnovu člana 25. ranijeg Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Novim Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju utvrđeno je da propis o listi profesionalnih bolesti, radna mjesta i poslove na kojima se te bolesti pojavljuju i uvjete pod kojima se smatraju profesionalnim, na prijedlog Instituta za medicinsko vještačenje zdravstvenog stanja, utvrđuje Ministarstvo i taj se propis objavljuje u "Službenim novinama Federacije BiH" (član 51). U Federaciji BiH je donesen i poseban Zakon o vrstama i procentima fizičke onesposobljenosti ("Sl. novine FBiH" br.: 42/04).

6. Status Vijeća / Odbora za sigurnost i zdravlje radnika

Prema Zakonu o sigurnosti i zaštiti na radu Republike srpske, Ekonomsko-socijalni savjet osniva Odbor za zaštitu i zdravlje na radu Republike Srpske. Odbor za zaštitu i zdravlje na radu Republike Srpske broji devet članova, a čine ga predstavnici socijalnih partnera i predstavnici Republičke uprave za inspekcijske poslove iz oblasti rada, Fonda za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske, Ministarstva zdravlja i socijalne zaštite Republike Srpske, Zavoda za medicinu rada i sporta Republike Srpske i Instituta za zaštitu zdravlja Republike Srpske. Zadatak Odbora je da sistemski prati zaštitu i zdravlja na radu, utvrđuje, predlaže, vodi i povremeno preispituje politiku zaštite i zdravlja na radu i potiče rad na usklađivanju zakonodavstva, u svrhu unapređivanja mjera zaštite i zdravlja na radu. Svoj izvještaj Odbor je dužan periodično dostavljati Ekonomsko-socijalnom savjetu i drugim nadležnim organima.

Također, članom 49. Zakona o sigurnosti i zaštiti na radu Brčko Distrikta BiH formira se Odbor za sigurnost i zaštitu zdravlja u Brčko distriktu BiH. Odbor formira Ekonomsko-socijalno vijeće Brčko distrikta BiH koje se sastoji od najmanje sedam članova koji su predstavnici socijalnih partnera. Odbor ima zadatak da sistematski prati stanje sigurnosti i zaštite zdravlja, utvrđuje, predlaže, vodi i povremeno preispituje politiku sigurnosti i zaštite zdravlja, potiče rad na usklađivanju zakonodavstva, u svrhu unapređivanja mjera sigurnosti i zaštite zdravlja, sačinjava izvještaj o stanju sigurnosti i zaštite zdravlja. Izvještaj o stanju sigurnosti i zaštiti zdravlja Odbor periodično dostavlja Ekonomsko-socijalnom vijeću i drugim nadležnim organima.

Prijedlogom zakona o sigurnosti i zaštiti na radu Vlada FBiH će osnovati Vijeće za zaštitu na radu koje će činiti predstavnici Vlade, udruženja poslodavaca, sindikata i istaknutih stručnjaka za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu. Vijeće ima devet članova, koje se imenuje Vlada na period od četiri godine. Vijeće čine premijer FBiH, federalni ministri nadležni za rad i zdravstvo, po dva predstavnika poslodavaca i radnika koje predlažu njihova reprezentativna udruženja, te dva istaknuta stručnjaka za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu.

Vijeće predlaže i povremeno preispituje politiku sigurnosti i zaštite zdravlja na radu i potiče usklađivanje rada svih relevantnih organa i tijela, kao i zakonodavstva, s ciljem osiguranja

života, zdravlja i radne sposobnosti radnika, sprječavanja povreda i profesionalnih oboljenja. Odluku o osnivanju Vijeća će, na prijedlog Federalnog ministarstva rada i socijalne politike, donijeti Vlada FBiH u roku od šest mjeseci od stupanja Zakona na snagu. Jedan od zadataka Vijeća je da prati, analizira i ocjenjuje sistem i politiku zaštite na radu i o svojim nalazima i ocjenama najmanje jednom godišnje izvještava Vladu i predlaže potrebne promjene. Također, pratit će učinke primjene Zakona i provedbenih propisa, posebnih zakona i drugih propisa kojima se štiti sigurnost i zdravlje radnika te, prema potrebi, predlagati njihove promjene i usklađivanje s međunarodnim propisima. Financijska sredstva potrebna za rad Vijeća bit će osiguravana u budžetu FBiH.

7. Usklađenost s pravnim okvirom Direktive EU-a br. 391/89:

Rezimirajući prethodno izloženo dolazimo do zaključka da su propisi u Bosni i Hercegovini djelomično usklađeni s Okvirnom Direktivom EU br.: 391/89 i Konvencijama MOR-a. S obzirom na složeno uređenje BiH veoma je teško dati jednostavan komentar i izvući zaključak.

Generalno, sve navedeno upućuje da se problematika sigurnosti i zaštite na radu u BiH nalazi na jako niskoj razini. Nadležne vlasti i institucije ne iskazuju dovoljno spremnosti da se ovo pitanje pokrene s mrtve tačke i uspostave potrebni mehanizmi. Poražavajuće je da je u Federaciji BiH još uvijek u primjeni propis iz 1990. godine što znači da isti zasigurno nije usklađen sa navedenom Okvirnom direktivom EU. Podzakonski akti datiraju od 1947., do 1991. itd., pri čemu su u današnjim uvjetima rada i djelovanja skoro potpuno neprimjenjivi.

Sigurnost na radu i zaštita zdravlja radnika u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 23.11.2018. godine

ZAKLJUČCI

U Bosni i Hercegovini:

1. ne postoji zakonska regulativa u oblasti sigurnosti i zaštite na radu na državnoj razini nego na entitetskoj (Federacija Bosne i Hercegovine i Republika Srpska) i Distriktu Brčko;
2. ne postoje strategije o sigurnosti i zaštiti na radi;
3. zakonska regulativa u entitetu Republika Srpska i Distriktu Brčko uglavnom je usklađena sa okvirnom Direktivom EU 391/89 i konvencijama Međunarodne organizacije rada (MRO / ILO);
4. problem je provedba zakona u praksi i kontrola provođenja istih kao i kontrola organizacija koje vrše periodične preglede opreme i strojeva, kontrolu radnog prostora, obuku radnika kao i procjenu rizika;
5. u entitetu Federacija BiH još uvijek nije usvojen novi Zakon o zaštiti na radu, a Zakon u primjeni iz 1990. godine nije usklađen sa okvirnom Direktivom EU 391/89 i konvencijama Međunarodne organizacije rada (MRO / ILO). Podzakonski akti datiraju iz perioda 1947. – 1992. godine i isti su neprimjenjivi u praksi;
6. liste profesionalnih bolesti (FBiH, RS i DB) nisu usklađene sa listom MOR-a;
7. suradnja socijalnih partnera je na niskoj razini ili nikako ne postoji;
8. nema jedinstvene baze podataka o povredama na radu i smrtnim ishodima;
9. nema podataka o odgovornosti nadležnih za smrtno ishode na radnim mjestima i drugim radnim sredinama;
10. inspekcije rada ne djeluju u okviru očekivanog;
11. sindikati nedovoljno uključeni u problematiku, bez jasnog i čvrstog su stava;
12. kao posljedica naprijed navedenoga, radnici su neinformirani o svojim pravima i potpuno nezaštićeni;

PREPORUKE

- **Sindikati** se trebaju intenzivnije uključiti u problematiku zaštite radnika i zauzeti jasne stavove po ovom pitanju; Trebaju biti jedinstveni i glasniji u zahtjevima, uraditi više pritisaka prema nadležnim vlastima za poboljšanje i/ili usvajanje zakona koji štite radnike, posebno u privatnim poduzećima; Bavit će se zaštitom i obukom radnika, članova sindikata, jer su neinformirani i nezaštićeni; Trebaju uložiti napore i potaknuti radnike u privatnom sektoru na osnivanje novih sindikata radi bolje zaštite radnika; Trebaju zahtijevati od poslodavaca da ispunjavaju svoje zakonske obveze u oblasti zaštite i sigurnosti radnika te putem svojih povjerenika i članova kontrolirati ovaj proces; Uočene nepravilnosti kod poslodavaca redovito trebaju prijavljivati inspekcijama rada; Savezi sindikata trebaju biti resursni centri za radnike, provoditi redovite edukacije članstva a na svojim web stranicama trebaju postaviti sve domaće i međunarodne propise i druge informacije koje se tiču radnika i sindikata;

- **Nadležne vlasti** (FBiH, RS i DB) trebaju što prije izraditi i usvojiti Strategije o sigurnosti i zaštiti na radu budući da trenutno ne postoje; Strogo pratiti i kontrolirati provedbu Zakona u praksi; U FBiH usvojiti novi Zakon o zaštiti na radu, sa pravilnicima, usklađen sa Konvencijama MOR-a i okvirnom Direktivom EU 391/89, jer Zakon u primjeni nije usklađen sa navedenom

Direktivom i Konvencijama; **Popisi profesionalnih bolesti** moraju biti usvojeni i usklađene sa listom MOR-a (2010.) kao i mehanizmi za provedbu popisa; Trebaju izraditi bazu podataka o odgovornosti nadležnih za smrtno ishode na radnim mjestima i drugim radnim sredinama; **Vijeće za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu** treba biti ustrajnije prema nadležnima i to na temelju svojih zapažanja na terenu i njihovih nalaza; Ovo Vijeće treba biti formirano u FBiH odmah nakon usvajanja novoga Zakona;

- **Inspektorati** rada trebaju provoditi redovite preglede kod svih poslodavaca bez iznimki, utvrditi nepravilnosti, pokrenuti prekršajne postupke i odrediti kaznene mjere prema poduzećima koja ne provode dobre prakse za zdravlje i sigurnost na radu i nisu u skladu sa zakonima i propisima; Formirati pouzdane baze podataka o povredama na radu i smrtnim ishodima; Od nadležnih trebaju tražiti povećanje broja inspektora rada budući da ih nedostaje na terenu;

- **Svi socijalni partneri** će zajedno raditi na: provedbi i poboljšanju zakonodavnog okvira u oblasti zaštite radnika; prevenciji zaštite na radu tj. boljoj obučenosti i informiranju radnika što će dovesti do smanjenja broja povreda na radu i smanjenju neformalnosti u BiH u oblasti procjene rizika za sva radna mjesta i rada ovlaštenih organizacija za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu; **Poslodavci**, kao najodgovorniji u procesu sigurnosti na radu zaštite radnika, u čijim firmama ili kompanijama nema osnovanih sindikata će bez prijetnji, dozvoliti radnicima da se slobodno udruže u ovu organizaciju potrebnu radnicima ali i poslodavcima.

- **Nevladine organizacije** trebaju podržavati i pomagati sindikate i radnike u oblasti poboljšanja postojećeg ili usvajanja novog radnog zakonodavstva, informiranju radnika i javnosti; Promovirati oblasti sigurnosti na radu i zaštite zdravlja radnika i stalno isticati ove oblasti kao ključnog i bitnog pitanja za sve socijalne partnere i društvenu zajednicu; Tražiti odgovore od nadležnih institucija u vezi sa kažnjavanjem krivaca koji su svojim propuštanjem ili lošim djelovanjem doveli do smrtnog ishoda radnika na radu ili teškim povredama; U cijeli proces će biti uključeni mediji u Bosni i Hercegovini.

Ove preporuke će biti dostavljene svim akterima u procesu sigurnosti na radu i zaštite zdravlja radnika u Bosni i Hercegovini.

Dodaci

I. DIREKTIVA VIJEĆA EU br. 89/391/EEZ od 12. lipnja 1989.o uvođenju mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radu

VIJEĆE EUROPSKIH ZAJEDNICA,

uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Europske ekonomske zajednice, a posebno njegov članak 118.a,

uzimajući u obzir prijedlog Komisije ⁽¹⁾ sastavljen nakon savjetovanja sa Savjetodavnim odborom za sigurnost, higijenu i zaštitu zdravlja na radu,

u suradnji s Europskim parlamentom ⁽²⁾,

uzimajući u obzir mišljenje Gospodarskog i socijalnog odbora ⁽³⁾,

budući da se člankom 118.a Ugovora predviđa da Vijeće u obliku direktiva donosi minimalne zahtjeve za poticanje poboljšanja, posebno u radnom okruženju, kako bi se zajamčila viša razina zaštite sigurnosti i zdravlja radnika;

budući da se ovom Direktivom ne opravdava smanjenje već postignute razine zaštite u pojedinim državama članicama koje su, u skladu s Ugovorom, obvezne poticati poboljšanje uvjeta u ovom području i usklađivati uvjete uz zadržavanje postignutih poboljšanja;

budući da je poznato da radnici tijekom svog radnog vijeka na radnom mjestu mogu biti izloženi djelovanju opasnih čimbenika iz okoliša;

budući da, u skladu s člankom 118.a Ugovora, takve direktive moraju izbjegavati nametanje administrativnih, financijskih i pravnih ograničenja koja bi usporavala osnivanje i razvoj malih i srednjih poduzeća;

budući da se komunikacijom Komisije o njezinom programu koji se odnosi na sigurnost, higijenu i zdravlje na radu ⁽⁴⁾ predviđa donošenje direktiva čija je svrha jamčiti sigurnost i zdravlje radnika;

budući da je Vijeće u svojoj rezoluciji od 21. prosinca 1987. o sigurnosti, higijeni i zdravlju na radu ⁽⁵⁾ primilo na znanje namjeru Komisije da mu u bliskoj budućnosti podnese Direktivu o organizaciji sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu;

budući da je u veljači 1988. Europski parlament usvojio četiri rezolucije nakon rasprave o unutaršnjem tržištu i zaštiti radnika; budući da su te rezolucije izričito pozvale Komisiju da sastavi okvirnu direktivu koja bi služila kao osnova za određenije direktive koje bi pokrivale sve rizike povezane sa sigurnošću i zdravljem na radnom mjestu;

budući da su države članice odgovorne za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na svojem državnom području; budući da poduzimanje mjera radi zaštite zdravlja i sigurnosti

radnika na radu također u određenim slučajevima pomaže u očuvanju zdravlja te možda i sigurnosti osoba koje s njima borave;

budući da se zakonodavni sustavi država članica koji pokrivaju sigurnost i zdravlje na radnom mjestu znatno razlikuju i potrebno ih je poboljšati; budući da nacionalne odredbe o tom predmetu, koje često uključuju tehničke specifikacije i/ili samoregulirajuće standarde, mogu dovesti do različitih razina zaštite sigurnosti i zdravlja i potaknuti konkurenciju na štetu sigurnosti i zdravlja;

budući da je pojava nesreća na radu i profesionalnih bolesti još uvijek previsoka; budući da se moraju bez odlaganja uvesti ili poboljšati preventivne mjere kako bi se sačuvali sigurnost i zdravlje radnika i osigurao veći stupanj zaštite;

budući da radi osiguranja višeg stupnja zaštite radnici i/ili njihovi predstavnici moraju biti obaviješteni o rizicima za njihovu sigurnost i zdravlje te mjerama koje su potrebne za smanjenje ili uklanjanje tih rizika; budući da također moraju biti u položaju doprinijeti, posredstvom ravnopravnog sudjelovanja u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom, u praćenju provedbe spomenutih mjera;

budući da između poslodavaca i radnika i/ili njihovih predstavnika mora biti razvijena razmjena informacija, dijalog i ravnopravno sudjelovanje u pitanjima sigurnosti i zdravlja na radu posredstvom odgovarajućih postupaka i instrumenata, a u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom;

budući da je poboljšanje sigurnosti, higijene i zdravlja radnika na radu cilj koji ne bi smio biti podređen isključivo ekonomskim razlozima;

budući da su poslodavci obvezni informirati se o najnovijem tehnološkom i znanstvenom napretku koji se odnosi na oblikovanje radnog mjesta, vodeći računa o opasnostima svojstvenim za njihovo poduzeće, te sukladno tome informirati predstavnike radnika koji izvršavaju svoje pravo predviđeno ovom Direktivom s ciljem jamstva više razine zaštite zdravlja i sigurnosti radnika;

budući da se odredbe ove Direktive primjenjuju, ne dovodeći u pitanje strože sadašnje ili buduće odredbe Zajednice, na sve rizike, a posebno na one koji nastaju zbog korištenja kemijskih, fizikalnih i bioloških agensa pokrivenih Direktivom 80/1107/EEZ ⁽⁶⁾, kako je zadnje izmijenjena Direktivom 88/642/EEZ ⁽⁷⁾;

budući da je u skladu s Odlukom 74/325/EEZ ⁽⁸⁾, Komisija konzultirala Savjetodavni odbor za sigurnost, higijenu i zaštitu zdravlja na radu o izradi prijedloga u ovom području;

budući da Odbor sastavljen od članova koje su imenovale države članice treba biti osnovan kako bi pomagao Komisiji u obavljanju tehničkih prilagodbi pojedinačnim direktivama kako predviđa ova Direktiva,

DONIJELO JE OVU DIREKTIVU:

ODJELJAK I. OPĆE ODREDBE

Članak 1.

Cilj

1. Cilj ove Direktive je uvođenje mjera za poticanje poboljšanja sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu.
2. U tu svrhu ona sadrži opća načela o prevenciji profesionalnih rizika, zaštiti sigurnosti i zdravlja, uklanjanju čimbenika rizika i nesreća, informiranju, konzultacijama, ravnopravnom sudjelovanju u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom i obrazovanju radnika i njihovih predstavnika, kao i opće smjernice za provedbu navedenih načela.
3. Ovom Direktivom ne dovode se u pitanje nacionalne odredbe ili odredbe Zajednice, postojeće ili buduće, koje su povoljnije za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu.

Članak 2.

Opseg

1. Ova Direktiva primjenjuje se na sve sektore djelatnosti, kako javne tako i privatne (industrijske, poljoprivredne, trgovinske, administrativne, uslužne, obrazovne, kulturne, zabavne itd.).
2. Ova Direktiva ne primjenjuje se kod obilježja svojstvenih određenim specifičnim aktivnostima u sektoru državne uprave kao što su oružane snage ili policija, ili na neke posebne aktivnosti u poslovima zaštite građana s kojima je u direktnoj suprotnosti.

U tom slučaju potrebno je u najvećoj mogućoj mjeri osigurati sigurnost i zdravlje radnika s obzirom na svrhu ove Direktive.

Članak 3.

Definicije

U smislu ove Direktive, sljedeći izrazi imaju sljedeće značenje:

- (a) radnik: svaka osoba koju zapošljava poslodavac, uključujući novake i vježbenike, ali ne i kućne pomoćnice;
- (b) poslodavac: svaka fizička ili pravna osoba koja je u poslovnom odnosu s radnikom i snosi

odgovornost za poduzeće i/ili pogon;

- (c) predstavnik radnika s posebnom odgovornošću za sigurnost i zdravlje radnika: bilo koja osoba izabrana, odabrana ili određena u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom da predstavlja radnike u slučaju problema koji proizlaze iz područja sigurnosti i zdravlja radnika na radu;
- (d) prevencija: svi koraci ili mjere poduzeti ili planirani u svim fazama rada u poduzeću, čiji je cilj izbjeći ili smanjiti profesionalne rizike.

Članak 4.

1. Države članice poduzimaju sve potrebne korake kako bi osigurale da poslodavci, radnici i predstavnici radnika podliježu pravnim propisima potrebnim za provedbu ove Direktive.
2. Države članice osiguravaju primjerenu kontrolu i nadzor.

ODJELJAK II. OBVEZE POSLODAVACA

Članak 5.

Opća odredba

1. Dužnost poslodavca je osigurati sigurnost i zdravlje radnika u svakom aspektu povezanom s radom.
2. Kada u skladu s člankom 7. stavkom 3. poslodavac angažira kompetentne vanjske službe ili osobe, to ga ne oslobađa odgovornosti u ovom području.
3. Obveze radnika u području sigurnosti i zdravlja na radu ne utječu na načelo odgovornosti poslodavca.
4. Ova Direktiva ne ograničava mogućnost država članica da oslobode odgovornosti ili smanje odgovornost poslodavaca u slučaju kad su nezgode posljedica neobičnih i nepredvidivih okolnosti koje su izvan kontrole poslodavaca, ili posebnih događaja čije posljedice nije bilo moguće izbjeći unatoč dužnoj pažnji.

Države članice ne moraju koristiti opciju iz prvog podstavka.

Članak 6.

Opće obveze poslodavaca

1. U kontekstu svojih odgovornosti, poslodavac poduzima potrebne mjere za zaštitu sigurnosti i zdravlja radnika, uključujući prevenciju profesionalnih rizika kao i pružanje informacija i obuke te potrebne organizacije i sredstava.

Poslodavac prati potrebu za prilagodbom tih mjera kako bi se vodilo računa o promjenjivim okolnostima i težilo poboljšanju postojećeg stanja.

2. Poslodavac provodi mjere iz prve točke stavka 1. na temelju sljedećih općih načela prevencije:

- (a) izbjegavanje rizika;
- (b) procjena neizbježnih rizika;
- (c) suzbijanje uzroka rizika;
- (d) prilagođavanje rada pojedincu, posebno s obzirom na oblikovanje radnih mjesta, odabir radne opreme i metoda rada i proizvodnje, posebno s ciljem olakšavanja monotonog rada i rada pri ranije utvrđenoj radnoj brzini te smanjivanja njihovog učinka na zdravlje;
- (e) prilagođavanje tehničkom napretku;
- (f) zamjena opasnog neopasnim ili manje opasnim;
- (g) razvoj koherentne sveobuhvatne politike prevencije koja se odnosi na tehnologiju, organizaciju rada, radne uvjete, socijalne odnose i utjecaj čimbenika povezanih s radnom okolinom;
- (h) davanje prioriteta mjerama kolektivne zaštite u odnosu na mjere individualne zaštite;
- (i) davanje odgovarajućih uputa radnicima.

3. Ne dovodeći u pitanje ostale odredbe ove Direktive, poslodavac, uzimajući u obzir prirodu aktivnosti poduzeća/pogona:

- (a) procjenjuje rizik za sigurnost i zdravlje radnika, između ostalog u odabiru radne opreme, korištenih kemijskih tvari ili pripravaka te opremanju radnih mjesta.

Nakon ove procjene i prema potrebi, preventivne mjere, radne i proizvodne metode koje provodi poslodavac moraju:

- osigurati poboljšanje razine zaštite radnika s obzirom na sigurnost i zdravlje,
- biti integrirane u sve aktivnosti poduzeća/pogona i na svim hijerarhijskim razinama;

- (b) kad radniku povjerava zadatke, uzima u obzir sposobnosti radnika u odnosu na zdravlje i sigurnost;
 - (c) osigurava da planiranje i uvođenje novih tehnologija postanu predmetom savjetovanja s radnicima i/ili njihovim predstavnicima u pitanjima odabira opreme, radnih uvjeta i radne okoline i njihovih posljedica na sigurnost i zdravlje radnika;
 - (d) poduzima odgovarajuće korake kako bi se osiguralo da samo radnici koji su dobili odgovarajuće upute mogu pristupiti područjima u kojima postoji ozbiljna i specifična opasnost.
4. Ne dovodeći u pitanje ostale odredbe ove Direktive, ako su na istom mjestu rada prisutni radnici više poduzeća, poslodavci surađuju u provedbi odredaba koje se odnose na sigurnost, zdravlje i profesionalnu higijenu te, uzimajući u obzir prirodu aktivnosti, koordiniraju svoje djelovanje u pitanjima zaštite od i prevencije profesionalnih rizika te se međusobno informiraju i informiraju svoje radnike i/ili predstavnike radnika o tim rizicima.
5. Mjere koje se odnose na sigurnost, higijenu i zdravlje na radnom mjestu ni u kom slučaju ne smiju uključivati financijski trošak za radnike.

Članak 7.

Usluge zaštite i prevencije

1. Ne dovodeći u pitanje obveze navedene u člancima 5. i 6., poslodavac određuje jednog ili više radnika za provođenje aktivnosti povezanih sa zaštitom i prevencijom profesionalnih rizika za poduzeće i/ili pogon.
2. Imenovani radnici ne smiju biti stavljeni u nepovoljan položaj zbog svojih aktivnosti povezanih sa zaštitom i prevencijom profesionalnih rizika.
Imenovanim radnicima osigurava se primjereno vrijeme koje će im omogućiti da ispunjavaju svoje obveze koje proizlaze iz ove Direktive.
3. Ako se takve mjere zaštite i prevencije ne mogu organizirati zbog nedostatka stručnog osoblja u poduzeću i/ili pogonu, poslodavac angažira stručne vanjske službe ili osobe.
4. U slučajevima gdje poslodavac angažira takve službe ili osobe, dužan ih je informirati o čimbenicima za koje se zna ili za koje se sumnja da utječu na sigurnost i zdravlje radnika i osigurati im pristup podacima iz članka 10. stavka 2.
5. U svim slučajevima:
 - imenovani radnici moraju posjedovati potrebne sposobnosti i sredstva,
 - vanjske službe ili osobe moraju imati odgovarajuće sposobnosti i odgovarajuća osobna i profesionalna sredstva, i

— broj imenovanih radnika i vanjskih službi ili osoba mora biti dovoljan za organizaciju mjera zaštite i prevencije, uzimajući u obzir veličinu poduzeća i/ili pogona, i/ili/opasnosti kojima su izloženi radnici te njihov raspored u cijelom poduzeću i/ili pogonu.

6. Zaštita od, i sprečavanje sigurnosnih i zdravstvenih rizika koji predstavljaju predmet ovog članka, spada u odgovornost jednog ili više radnika, jedne službe ili odvojenih službi, bilo unutar ili izvan poduzeća i/ili pogona.

Radnik(-ci) i/ili agencija(-e) dužni su raditi zajedno kad god je to potrebno.

7. Uzimajući u obzir prirodu aktivnosti i veličinu poduzeća, države članice mogu odrediti vrste poduzeća u kojima poslodavac, pod uvjetom da je kompetentan, može preuzeti odgovornost za mjere navedene u stavku 1.

8. Države članice određuju potrebne sposobnosti i vještine navedene u stavku 5.

One mogu odrediti dovoljan broj iz stavka 5.

Članak 8.

Prva pomoć, protupožarne mjere i evakuacija radnika, ozbiljna i neposredna opasnost

1. Poslodavac:

— poduzima potrebne mjere prve pomoći, protupožarne mjere i mjere za evakuaciju radnika, prilagođene prirodi aktivnosti i veličini poduzeća i/ili pogona i uzimajući u obzir ostale prisutne osobe,

— dogovara sve potrebne kontakte s vanjskim službama, posebno u odnosu na prvu pomoć, hitnu medicinsku pomoć, spašavanje i protupožarne mjere.

2. U skladu sa stavkom 1., poslodavac određuje, za prvu pomoć, protupožarne mjere i evakuaciju radnika, radnike potrebne za provedbu takvih mjera.

Broj takvih radnika, njihova obuka i raspoloživa oprema moraju biti primjereni, uzimajući u obzir veličinu i/ili specifične opasnosti u poduzeću i/ili pogonu.

3. Poslodavac:

(a) što je prije moguće obavješćuje sve radnike koji su ili bi mogli biti izloženi ozbiljnoj i neposrednoj opasnosti zbog prisutnog rizika o koracima koji su, ili će biti poduzeti u odnosu na zaštitu;

(b) djeluje i daje upute kako bi radnicima omogućio da u slučaju ozbiljne, neposredne i neizbježne opasnosti prestanu raditi i/ili odmah napuste radno mjesto i upute se na sigurno mjesto;

(c) osim u posebnim slučajevima zbog utemeljenih razloga, ne smije zahtijevati od radnika da

nastave rad u radnoj situaciji u kojoj još postoji ozbiljna i neposredna opasnost.

4. Radnici koji u slučaju ozbiljne, neposredne i neizbježne opasnosti napuste svoje radno mjesto i/ili opasno područje ne mogu biti stavljeni u nepovoljan položaj zbog svojih postupaka i moraju biti zaštićeni od bilo kojih štetnih i neopravdanih posljedica, u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom.

5. Poslodavac osigurava da su svi radnici u slučaju ozbiljne i neposredne opasnosti po njihovo zdravlje i/ili zdravlje drugih osoba te ako se odgovorni neposredni rukovoditelj ne može kontaktirati, u mogućnosti poduzeti odgovarajuće korake s obzirom na svoje znanje i tehnička sredstva kojima raspolažu kako bi izbjegli posljedice takve opasnosti.

Njihovi postupci ih neće staviti u nepovoljan položaj, osim ako su postupali nepažljivo ili iz krajnje nepažnje.

Članak 9.

Razne obveze poslodavaca

1. Poslodavac:

- (a) raspolaže procjenom rizika za sigurnost i zdravlje na radu, uključujući i one s kojima su suočene skupine radnika izložene posebnim rizicima;
- (b) odlučuje o zaštitnim mjerama koje se moraju poduzeti te, ako je potrebno, o zaštitnoj opremi koja će se koristiti;
- (c) vodi popis nesreća na radu koje su za posljedicu imale nesposobnost radnika za rad više od tri radna dana;
- (d) za odgovorna tijela vlasti i u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom, sastavlja izvješća o nesrećama na radu koje su doživjeli njegovi radnici.

2. Države članice određuju, uzimajući u obzir prirodu aktivnosti i veličinu poduzeća, obveze koje moraju ispuniti različite kategorije poduzeća s obzirom na sastavljanje dokumenata iz stavka 1. točaka (a) i (b) i prilikom pripremanja dokumenata iz stavka 1. točaka (c) i (d).

Članak 10.

Obavješćivanje radnika

1. Poslodavac poduzima odgovarajuće mjere tako da radnici i/ili njihovi predstavnici u poduzeću i/ili pogonu dobivaju, u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom koji među ostalima mogu uzimati u obzir veličinu poduzeća, sve potrebne podatke koji se odnose na:

- (a) rizike za sigurnost i zdravlje, kao i mjere zaštite i prevencije te aktivnosti koje se odnose na

poduzeće i/ili pogon općenito i na svaki tip radnog mjesta i/ili posla;

(b) mjere poduzete u skladu s člankom 8. stavkom 2.

2. Poslodavac poduzima odgovarajuće mjere tako da poslodavci radnika iz bilo kojeg vanjskog poduzeća angažirani na radu u njegovom poduzeću i/ili pogonu dobivaju, u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom, odgovarajuće podatke s obzirom na točke navedene u stavku 1. točkama (a) i (b) koje moraju biti dane na uvid spomenutim radnicima.

3. Poslodavac poduzima potrebne mjere tako da radnici s posebnim funkcijama u zaštiti sigurnosti i zdravlja radnika ili predstavnici radnika sa specifičnom odgovornošću u području sigurnosti i zdravlja radnika budu u mogućnosti izvršavati svoje zadaće u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom i imaju pristup:

(a) procjeni rizika i mjerama zaštite navedenim u članku 9. stavku 1. točkama (a) i (b);

(b) popisu i izvješćima navedenim u članku 9. stavku 1. točkama (c) i (d);

(c) podacima nastalim iz zaštitnih i preventivnih mjera, agencija za inspekciju i tijela odgovornih za sigurnost i zdravlje.

Članak 11.

Savjetovanje i sudjelovanje radnika

1. Poslodavci se savjetuju s radnicima i/ili njihovim predstavnicima te im omogućuju da sudjeluju u raspravama o svim pitanjima koja se odnose na sigurnost i zdravlje na radnom mjestu.

Time se pretpostavlja:

— savjetovanje s radnicima,

— prava radnika i/ili njihovih predstavnika na iznošenje prijedloga,

— ravnopravno sudjelovanje u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom.

2. Radnici ili predstavnici radnika sa specifičnom odgovornošću u pitanjima sigurnosti i zdravlja radnika sudjeluju ravnopravno, u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom, ili ih se poslodavac unaprijed i na vrijeme s njima savjetuje o:

(a) svakoj mjeri koja može značajno utjecati na sigurnost i zdravlje;

(b) imenovanju radnika navedenih u članku 7. stavku 1. i članku 8. stavku 2. i aktivnostima navedenim u članku 7. stavku 1.;

(c) podacima navedenim u članku 9. stavku 1. i članku 10.;

(d) angažiranju, kada je to primjereno, stručnih službi ili osoba izvan poduzeća i/ili pogona, sukladno članku 7. stavku 3.;

(e) planiranju i organizaciji obuke određene u članku 12.

3. Predstavnici radnika sa specifičnom odgovornošću u pitanjima sigurnosti i zdravlja radnika imaju pravo zahtijevati od poslodavca da poduzme odgovarajuće mjere i upoznati ga s prijedlozima za ublažavanje opasnosti za radnike i/ili uklanjanje izvora opasnosti.

4. Radnici navedeni u stavku 2. i predstavnici radnika navedeni u stavcima 2. i 3. ne mogu se naći u nepovoljnom položaju zbog svojih aktivnosti iz stavaka 2. i 3.

5. Poslodavci moraju predstavnicima radnika sa specifičnom odgovornošću u pitanjima sigurnosti i zdravlja radnika omogućiti primjereno odsustvo s posla, bez gubitka plaće, te im pružiti sva potrebna sredstva koja im omogućuju izvršavanje prava i obavljanje funkcija koje proizlaze iz ove Direktive.

6. Radnici i/ili njihovi predstavnici imaju pravo žalbe, u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom, tijelu vlasti odgovornom za sigurnost i zaštitu zdravlja na radu, ako smatraju da su mjere koje je poduzeo poslodavac i sredstva koje je koristio neprimjerene za osiguranje sigurnosti i zdravlja na radnom mjestu.

Predstavnicima radnika treba biti omogućeno davanje primjedbi tijekom inspekcije koju provodi nadležno tijelo.

Članak 12.

Obuka radnika

1. Poslodavac osigurava da svaki radnik dobije primjerenu obuku iz područja sigurnosti i zdravlja, posebno u smislu podataka i uputa specifičnih za radno mjesto ili posao koji obavlja:

- prilikom zapošljavanja,
- u slučaju premještaja ili promjene posla,
- u slučaju uvođenja nove radne opreme ili promjene opreme,
- u slučaju uvođenja novih tehnologija

Obuka mora biti:

- prilagođena novim i promjenjivim rizicima, i
- ako je potrebno ponavljana u određenim vremenskim razmacima.

2. Poslodavac je dužan osigurati da vanjski radnici angažirani u njegovom poduzeću i/ili pogonu dobiju odgovarajuće upute o mogućim rizicima za zdravlje i sigurnost tijekom obavljanja njihovih aktivnosti u njegovom poduzeću i/ili pogonu.

3. Predstavnicima radnika s posebnom ulogom u zaštiti sigurnosti i zdravlja radnika treba se omogućiti odgovarajuća obuka.

4. Obuka navedena u stavcima 1. i 3. ne može biti na trošak radnika ili predstavnika radnika.

Obuka navedena u stavku 1. mora se odvijati tijekom radnog vremena.

Obuka navedena u stavku 3. mora se odvijati tijekom radnog vremena ili u skladu s nacionalnom praksom bilo u okviru ili izvan poduzeća i/ili pogona.

ODJELJAK III. OBVEZE RADNIKA

Članak 13.

1. Svaki je radnik odgovoran u okvirima svojih mogućnosti voditi računa o vlastitoj sigurnosti i zdravlju te sigurnosti i zdravlju osoba na koje utječe svojim radom ili propustima na poslu u skladu s obukom i uputama koje mu je dao poslodavac.

2. U tu svrhu radnici moraju, posebno u skladu s obukom i uputama poslodavca:

(a) pravilno koristiti strojeve, uređaje, alate, opasne tvari, transportnu opremu i ostala sredstva proizvodnje;

(b) pravilno koristiti dobivenu osobnu zaštitnu opremu te nakon upotrebe vratiti istu na za to predviđeno mjesto;

(c) ne isključivati, mijenjati ili svojevóljno premješati sigurnosne uređaje priključene na npr. strojeve, uređaje, alate, pogone i zgrade te iste pravilno koristiti;

(d) odmah obavijestiti poslodavca i/ili radnike s posebnom odgovornošću za sigurnost i zdravlje radnika o situacijama gdje postoji osnovana sumnja o mogućnosti ozbiljne i neposredne opasnosti za sigurnost i zdravlje, kao i o mogućim nedostacima u organizaciji zaštite;

(e) u skladu s nacionalnom praksom surađivati s poslodavcem i/ili radnicima s posebnom odgovornošću za sigurnost i zdravlje radnika, sve dok je to potrebno radi izvršenja svih zadataka ili postavljenih zahtjeva od strane nadležnog tijela s ciljem zaštite sigurnosti i zdravlja radnika na radnom mjestu;

(f) u skladu s nacionalnom praksom surađivati s poslodavcem i/ili radnicima s posebnom odgovornošću za sigurnost i zdravlje radnika, sve dok je to potrebno kako bi poslodavac osigurao sigurnu radnu okolinu i uvjete rada koji ne predstavljaju rizik za sigurnost i zdravlje

u njihovom djelokrugu rada.

ODJELJAK IV. RAZNE ODREDBE

Članak 14.

Zdravstveni nadzor

1. Potrebno je uvesti mjere u skladu s nacionalnim propisima i/ili praksom s ciljem osiguranja liječničkog nadzora primjerenog sigurnosnim i zdravstvenim rizicima na radnom mjestu.
2. Mjere iz stavka 1. su takve da svaki radnik, ako to želi, može biti u redovitim vremenskim razmacima podvrgnut zdravstvenom nadzoru.
3. Zdravstveni nadzor se može obavljati u okviru nacionalnog sustava zdravstva.

Članak 15.

Rizične skupine

Posebno osjetljive rizične skupine moraju biti zaštićene od opasnosti koje ih posebno pogađaju.

Članak 16.

Pojedinačne direktive – izmjene

Opći opseg ove Direktive

1. Djelujući na prijedlog Komisije koji se temelji na članku 118.a Ugovora, Vijeće donosi pojedinačne direktive, između ostalog, u područjima navedenim u Prilogu.
2. Ne dovodeći u pitanje postupak predviđen člankom 17. koji se odnosi na tehničku prilagodbu, ova Direktiva i pojedinačne direktive mogu se mijenjati u skladu s postupkom predviđenim člankom 118.a Ugovora.
3. Odredbe ove Direktive u potpunosti se primjenjuju na sva područja koja pokrivaju pojedinačne direktive, ne dovodeći u pitanje njihove strože i/ili detaljnije odredbe.

Članak 17.

Odbor

1. Za potpunu tehničku prilagodbu pojedinačnih direktiva predviđenih u članku 16. stavku 1. kako bi se uzelo u obzir:

— donošenje direktiva u području tehničkog usklađivanja i normizacije,

i/ili

— tehnički napredak, promjene u međunarodnim propisima ili specifikacijama, i nova otkrića,

Komisiji treba pomoći Odbor sastavljen od predstavnika država članica, kojem predsjedava predstavnik Komisije.

2. Predstavnik Komisije podnosi Odboru nacrt mjera koje je potrebno poduzeti.

Odbor daje svoje mišljenje o nacrtu u roku koji može odrediti predsjedatelj u skladu s hitnošću postupka.

Mišljenje treba usvojiti većina kako je predviđeno člankom 148. stavkom 2. Ugovora u slučaju odluka koje Vijeće mora usvojiti na prijedlog Komisije.

Glasovi predstavnika država članica u odboru ponderiraju se na način određen u tom članku. Predsjedatelj ne glasa.

3. Komisija donosi predviđene mjere ako su u skladu s mišljenjem odbora.

Ako predviđene mjere nisu u skladu s mišljenjem odbora, ili ako mišljenje nije dano, Komisija bez odgađanja Vijeću podnosi prijedlog mjera koje je potrebno poduzeti. Vijeće odlučuje kvalificiranom većinom.

Ako po isteku tri mjeseca od datuma obavješćivanja Vijeća ono nije djelovalo, Komisija donosi predložene mjere.

Članak 18.

Završne odredbe

1. Države članice donose zakone i druge propise potrebne za usklađivanje s ovom Direktivom do 31. prosinca 1992.

One o tome odmah obavješćuju Komisiju.

2. Države članice Komisiji dostavljaju tekstove odredaba nacionalnog zakonodavstva koje su već donesene, ili su u tijeku donošenja, u području na koje se odnosi ova Direktiva.

3. Države članice Komisiju svakih pet godina izvješćuju o praktičnoj primjeni odredaba ove Direktive, navodeći gledišta poslodavaca i radnika.

Komisija obavješćuje Europski parlament, Vijeće, Gospodarski i socijalni odbor i Savjetodavni odbor za sigurnost, higijenu i zaštitu zdravlja na radu.

4. Komisija periodično podnosi Europskom parlamentu, Vijeću, Gospodarskom i socijalnom odboru izvješće o provedbi ove Direktive, uzimajući u obzir stavke od 1. do 3.

Članak 19.

Ova je Direktiva upućena državama članicama.

Sastavljeno u Luxembourg 12. lipnja 1989.

Za Vijeće

Predsjednik

M. CHAVES GONZALES

II. Međunarodna organizacija rada (MOR)

Konvencija 155 o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu i o radnom okruženju

Opća konferencija Međunarodne organizacije rada koju je u Ženevi sazvalo Upravno vijeće Međunarodnog ureda rada, sastavši se na svom šezdeset i sedmom zasjedanju 3. lipnja 1981., i odlučivši prihvatiti određene prijedloge u vezi sa sigurnošću i zaštitom zdravlja na radu i radnim okruženjem, a što je šesta točka dnevnog reda zasjedanja, i odlučivši da ovi prijedlozi dobiju oblik međunarodne konvencije; usvaja dvadeset i drugog lipnja tisuću devetsto osamdeset i prve godine sljedeću konvenciju koja se naziva Konvencija o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu iz 1981.:

Idio - DOMAŠAJ I DEFINICIJE

Članak 1.

1. Ova Konvencija se primjenjuje na sve grane gospodarske djelatnosti.
2. Članica koja ratificira ovu Konvenciju može, nakon savjetovanja, koje treba održati što je moguće prije, s reprezentativnim organizacijama zainteresiranih poslodavaca i radnika, isključiti iz njene primjene, djelomično ili u cijelosti, određene grane gospodarske djelatnosti, kao što je pomorstvo ili ribarstvo, a u odnosu na koje se javljaju posebni problemi većeg značenja.
3. Svaka članica koja ratificira ovu Konvenciju mora u svom prvom izvješću o primjeni Konvencije koje se podnosi na temelju članka 22. Statuta Međunarodne organizacije rada nabrojiti sve grane koje su isključene u skladu sa stavkom 2. ovoga članka i navesti razloge za takvo isključenje te opis mjera koje su poduzete kako bi se zaposlenicima u isključenim granama osigurala odgovarajuća zaštita, te mora u narednim izvješćima naznačiti svaki napredak prema njenoj široj primjeni.

Članak 2.

1. Ova Konvencija se primjenjuje na sve radnike u obuhvaćenim granama gospodarske djelatnosti.
2. Članica koja ratificira ovu Konvenciju može, nakon savjetovanja, koje treba održati što je moguće prije, s reprezentativnim organizacijama zainteresiranih poslodavaca i radnika, isključiti iz njene primjene, djelomično ili u cijelosti, ograničene kategorije radnika u odnosu na koje postoje posebne poteškoće.
3. Svaka članica koja ratificira ovu Konvenciju mora u svom prvom izvješću o primjeni Konvencije koje se podnosi na temelju članka 22. Statuta Međunarodne organizacije rada nabrojiti sve ograničene kategorije radnika koje su isključene u skladu sa stavkom 2. ovoga članka i navesti razloge za takvo isključenje, te mora u narednim izvješćima naznačiti svaki napredak prema njenoj široj primjeni.

Članak 3.

U svrhu ove Konvencije:

- (a) izraz »grane gospodarske djelatnosti« obuhvaća sve grane u kojima su radnici zaposleni, uključujući javne službe;
- (b) izraz »radnici« obuhvaća sve zaposlene osobe, uključujući zaposlenike u javnim službama;
- (c) izraz »radno mjesto« obuhvaća sva mjesta na kojima radnici moraju biti ili na koja moraju ići zbog svog posla i koja su pod izravnom ili neizravnom kontrolom poslodavca; (d) izraz »propisi« obuhvaća sve odredbe kojima su nadležna vlast ili vlasti dale snagu zakona;
- (e) izraz »zdravlje«, kad se odnosi na rad, ne označava samo izostanak bolesti ili nesposobnosti; on također uključuje tjelesne i duševne čimbenike koji utječu na zdravlje, a koji su u izravnoj vezi sa sigurnošću i higijenom na radu.

II. dio - NAČELA NACIONALNE POLITIKE

Članak 4.

1. Svaka članica mora, u okviru nacionalnih uvjeta i prakse, te nakon savjetovanja s najrepresentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika, utvrditi, provoditi i periodično revidirati jedinstvenu nacionalnu politiku sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, te radnog okruženja.
2. Cilj te politike mora biti sprječavanje nesreća i ozljeda, koje utječu na zdravlje, a nastaju kao posljedica rada, povezane su s radom ili se događaju tijekom rada, na način da se umanje, u mjeri u kojoj je to moguće, uzroci opasnosti svojstveni radnom okruženju.

Članak 5.

Politika predviđena člankom 4. ove Konvencije mora voditi računa o sljedećim glavnim područjima djelovanja u onoj mjeri u kojoj ona utječu na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu i radno okruženje:

- (a) projektiranje, ispitivanje, odabir, zamjena, ugrađivanje, razmještaj, uporaba i održavanje materijalnih elemenata rada (radna mjesta, radno okruženje, alati, strojevi i oprema, kemijske, fizikalne i biološke tvari i agensi, radni procesi);
- (b) odnosi između materijalnih elemenata rada i osoba koje obavljaju ili nadgledaju rad, te prilagođavanje strojeva, opreme, radnog vremena, organizacije rada i radnih procesa tjelesnim i duševnim sposobnostima radnika;
- (c) izobrazba, uključujući potrebno stručno usavršavanje, kvalifikacije i motivaciju osoba koje sudjeluju, u bilo kojem svojstvu, u postizanju odgovarajućih razina sigurnosti i zdravlja;
- (d) komunikacija i suradnja na razini radne skupine i poduzeća, te na svim odgovarajućim razinama zaključno s nacionalnom razinom;
- (e) zaštita radnika i njihovih predstavnika od stegovnih mjera zbog djelovanja koje su ispravno poduzeli sukladno politici predviđenoj člankom 4. ove Konvencije.

Članak 6.

Politika predviđena člankom 4. ove Konvencije mora sadržavati naznake odnosnih dužnosti i odgovornosti javnih vlasti, poslodavaca, radnika i ostalih u odnosu na sigurnost i zaštitu zdravlja na radu i radno okruženje, uzimajući u obzir i komplementarnu narav takvih odgovornosti i nacionalne uvjete i praksu.

Članak 7.

Stanje sigurnosti i zaštite zdravlja na radu i radnog okruženja se mora u odgovarajućim vremenskim razmacima preispitati bilo u cijelosti ili u odnosu na pojedina područja s ciljem identificiranja glavnih problema, razvijanja djelotvornih načina njihovog rješavanja i prioriteta djelovanja, kao i ocjene rezultata.

III. dio - DJELOVANJE NA NACIONALNOJ RAZINI

Članak 8.

Svaka članica mora, donošenjem zakona ili drugih propisa ili na drugi način u skladu s nacionalnim uvjetima i praksom i uz savjetovanje s reprezentativnim organizacijama zainteresiranih poslodavaca i radnika, poduzeti sve potrebne mjere za provedbu članka 4. ove Konvencije.

Članak 9.

1. Provođenje zakona i propisa koji uređuju sigurnost i zaštitu zdravlja na radu i radno okruženje mora se osigurati kroz dostatan i primjeren sustav inspekcije. 2. Sustav provedbe mora predvidjeti odgovarajuće kazne za kršenje zakona i drugih propisa.

Članak 10.

Potrebno je poduzeti mjere koje će osigurati da poslodavci i radnici dobiju upute koje će im pomoći da ispunjavaju zakonske obveze.

Članak 11.

U cilju provođenja politike predviđene člankom 4. ove Konvencije, jedna ili više nadležnih vlasti mora osigurati progresivno obavljanje sljedećih djelovanja:

(a) utvrđivanje uvjeta, kada to zahtijeva narav i stupanj opasnosti, koji se odnose na projektiranje, izgradnju i situacijski plan poduzeća, početak njihova rada, veće izmjena koje na njih utječu i promjene njihove namjene, sigurnost tehničke opreme koja se koristi na radu, kao i primjenu postupaka koje su utvrdile nadležne vlasti;

(b) određivanje radnih procesa i stvari i agensa izlaganje kojima mora biti zabranjeno, ograničeno ili uvjetovano odobrenjem ili kontrolom jedne ili više nadležnih vlasti; treba uzeti u obzir opasnosti za zdravlje zbog istovremene izloženosti većem broju stvari ili agensa;

- (c) utvrđivanje i primjena postupaka za prijavu nesreća na radu i profesionalnih bolesti od strane poslodavaca i, gdje je to primjereno, osiguravajućih ustanova i ostalih izravno zainteresiranih, te izrada godišnje statistike o nesrećama na radu i profesionalnim bolestima;
- (d) provođenje istraga kad izgleda da su slučajevi nesreća na radu i profesionalnih bolesti ili ostalih ozljeda koje su nastale tijekom rada ili u vezi s radom posljedica opasnih situacija;
- (e) godišnje objavljivanje podataka o mjerama poduzetim u skladu s politikom iz članka 4. ove Konvencije i o nesrećama na radu, profesionalnim bolestima i ostalim ozljedama koje su nastale tijekom rada ili u vezi s radom;
- (f) ustrojavanje ili proširivanje sustava za ispitivanje kemijskih, fizikalnih ili bioloških agensa u odnosu na opasnost koju oni predstavljaju za zdravlje radnika, a uzimajući u obzir nacionalne uvjete i mogućnosti.

Članak 12.

U skladu s nacionalnim zakonima i praksom moraju se poduzimati mjere kojima se osigurava da svi koji projektiraju, proizvode, uvoze, osiguravaju ili premještaju strojeve, opremu ili tvari u profesionalne svrhe:

- (a) mogu provjeriti da, u mjeri u kojoj je to razumno izvedivo, strojevi, oprema ili tvari ne predstavljaju opasnost za sigurnost i zdravlje osoba koje se njima pravilno koriste;
- (b) stave na raspolaganje informacije o pravilnom instaliranju i uporabi strojeva i opreme, kao i o pravilnoj uporabi tvari, te informacije o opasnostima koje prijete od strojeva i opreme i opasnih svojstava kemijskih tvari i fizikalnih ili bioloških agensa ili proizvoda, kao i upute o tome kako se opasnosti mogu izbjeći;
- (c) provode analize i istraživanja ili na drugi način prate znanstvene i tehničke spoznaje potrebne za usklađivanje s podstavcima (a) i (b) ovoga članka.

Članak 13.

Radnik koji se udaljio s radnog mjesta u situaciji za koju ima opravdani razlog vjerovati da za njegov život i zdravlje predstavlja neposrednu i ozbiljnu opasnost, mora biti zaštićen od negativnih posljedica u skladu s nacionalnim uvjetima i praksom.

Članak 14.

Potrebno je poduzeti mjere koje imaju za cilj poticati, na način koji je primjeren nacionalnim uvjetima i praksi, uvođenje pitanja sigurnosti, zaštite zdravlja na radu i radnog okruženja na sve razine obrazovanja i izobrazbe, uključujući više tehničko, medicinsko i stručno obrazovanje na način koji zadovoljava potrebe izobrazbe svih radnika.

Članak 15.

1. U cilju osiguranja ujednačenosti politike predviđene člankom 4. ove Konvencije i mjera za njezinu provedbu, svaka članica mora, nakon savjetovanja s najreprezentativnijim organizacijama poslodavaca i radnika i ostalim tijelima, što je moguće prije utvrditi organizaciju, u skladu s nacionalnim uvjetima i praksom, kojom se osigurava potrebna suradnja između različitih vlasti i tijela zaduženih za primjenu II. i III. dijela ove Konvencije.
2. Kad god to zahtijevaju okolnosti, a nacionalni uvjeti i praksa dopuštaju, ta organizacija mora uključivati osnivanje jednog središnjeg tijela.

IV. dio - DJELOVANJE NA RAZINI PODUZEĆA

Članak 16.

1. Od poslodavaca se mora zahtijevati da osiguraju, u onoj mjeri u kojoj je to razumno izvedivo, da radna mjesta, strojevi, oprema i procesi pod njihovom kontrolom budu sigurni i bez opasnosti za zdravlje.
2. Od poslodavaca se mora zahtijevati da osiguraju, u onoj mjeri u kojoj je to razumno izvedivo, da kemijske, fizikalne i biološke tvari i agensi pod njihovom kontrolom nisu opasni za zdravlje kad se poduzmu odgovarajuće mjere zaštite.
3. Od poslodavaca se mora zahtijevati da, gdje je to potrebno, osiguraju odgovarajuću zaštitnu odjeću i zaštitnu opremu kako bi se, u mjeri u kojoj je to razumno izvedivo, spriječile opasnosti od nesreća ili štetnih posljedica za zdravlje.

Članak 17.

Kad god dva ili više poduzeća istovremeno obavljaju istu djelatnost na jednom mjestu rada, oni moraju surađivati prilikom primjene odredaba ove Konvencije.

Članak 18.

Od poslodavaca se mora zahtijevati da, gdje je to potrebno, utvrde mjere za rješavanje hitnih slučajeva i nesreća, uključujući odgovarajuće mjere za pružanje prve pomoći.

Članak 19.

Na razini poduzeća moraju se poduzeti mjere kojima se osigurava:

- (a) da radnici, dok obavljaju svoj posao, surađuju u cilju ispunjavanja obveza koje ima njihov poslodavac;
- (b) da predstavnici radnika u poduzeću surađuju s poslodavcem na području sigurnosti i zaštite zdravlja na radu;
- (c) da predstavnici radnika u poduzeću dobiju odgovarajuće informacije o mjerama koje poslodavac poduzima za osiguranje sigurnosti i zaštite zdravlja na radu, te da se mogu savjetovati sa svojim reprezentativnim organizacijama o takvim informacijama, pod uvjetom da ne otkrivaju poslovne tajne;
- (d) da se radnicima i njihovim predstavnicima u poduzeću omogući odgovarajuća izobrazba o sigurnosti i zaštiti zdravlja na radu;

(e) da se radnicima i njihovim predstavnicima i, u određenom slučaju, njihovim reprezentativnim organizacijama u poduzeću omogući da, u skladu s nacionalnim zakonodavstvom i praksom, ispituju sve vidove sigurnosti i zaštite zdravlja na radu vezane za njihov rad, te da se poslodavac savjetuje s njima o tim pitanjima; u tu svrhu se, sporazumno, mogu dovesti vanjski tehnički savjetnici;

(f) da radnik odmah prijavi osobi kojoj je neposredno odgovoran svaku situaciju za koju ima opravdan razlog vjerovati da predstavlja neposrednu i ozbiljnu opasnost za njegov život ili zdravlje; dok poslodavac ne poduzme, po potrebi, korektivne mjere, ne smije zahtijevati od radnika da nastavi rad u situaciji u kojoj i dalje postoji neposredna i ozbiljna opasnost za život i zdravlje.

Članak 20.

Suradnja između uprave i radnika, odnosno njihovih predstavnika u okviru poduzeća predstavlja osnovni element organizacijskih i ostalih mjera poduzetih u skladu sa člancima 16. do 19. Konvencije.

Članak 21.

Mjere sigurnosti i zaštite zdravlja na radu ne smiju radnicima stvarati nikakve troškove.

V. dio - ZAVRŠNE ODREDBE

Članak 22.

Ova Konvencija ne revidira ni jednu međunarodnu konvenciju ili preporuku o radu.

Članak 23.

Formalne ratifikacije ove Konvencije priopćavaju se glavnom ravnatelju Međunarodnog ureda rada radi registracije.

Članak 24.

1. Ova Konvencija obvezuje samo one članice Međunarodne organizacije rada čije su ratifikacije registrirane kod glavnog ravnatelja.
2. Ona stupa na snagu dvanaest mjeseci od datuma kada su kod glavnog ravnatelja registrirane ratifikacije dviju članica.
3. Nakon toga, ova Konvencija stupa na snagu u odnosu na svaku članicu dvanaest mjeseci nakon datuma registracije njene ratifikacije.

Članak 25.

1. Članica koja je ratificirala ovu Konvenciju može je otkazati nakon proteka razdoblja od deset godina od datuma kada je Konvencija stupila na snagu, aktom kojeg dostavlja glavnom

ravnatelju Međunarodnog ureda rada radi registracije. Takav otkaz proizvodi pravni učinak godinu dana nakon datuma kada je registriran.

2. Svaka članica koja je ratificirala ovu Konvenciju, i koja u roku od godine dana nakon proteka razdoblja od deset godina iz prethodnog stavka ne otkáže Konvenciju prema odredbi ovoga članka bit će obvezana za još jedno razdoblje od deset godina i, nakon toga, može otkazati Konvenciju po isteku svakog novog razdoblja od deset godina prema uvjetima predviđenim u ovome članku.

Članak 26.

1. Glavni ravnatelj Međunarodnog ureda rada notificira svim članicama Međunarodne organizacije rada registraciju svih ratifikacija ili otkaza što su mu priopćile članice Organizacije.

2. Notificirajući članicama Organizacije registraciju posljednje dostavljene mu ratifikacije koja je potrebna da ova Konvencija stupi na snagu, glavni ravnatelj mora upozoriti članice Organizacije na dan kada Konvencija stupa na snagu.

Članak 27.

Glavni ravnatelj Međunarodnog ureda rada priopćuje glavnom tajniku Ujedinjenih naroda radi registracije u skladu sa člankom 102. Povelje Ujedinjenih naroda potpune podatke o svim ratifikacijama i aktima o otkazivanju što ih je registrirao u skladu s odredbama prethodnih članaka.

Članak 28.

Kada bude to smatralo potrebnim, Upravno vijeće Međunarodnog ureda rada podnijet će Općoj konferenciji izvješće o primjeni ove Konvencije i razmotrit će potrebu uvrštavanja pitanja njene potpune ili djelomične revizije na dnevni red Konferencije.

Članak 29.

1. Ako Konferencija usvoji novu konvenciju, koja bi ovu Konvenciju revidirala u cijelosti ili djelomično, tada, ukoliko novom konvencijom ne bi bilo drukčije određeno:

(a) ratifikacija nove revidirajuće konvencije od strane članice znači ipso iure otkazivanje ove Konvencije bez obzira na odredbu članka 12., ako, i kada nova revidirajuća konvencija stupi na snagu;

(b) od datuma kada nova revidirajuća konvencija stupi na snagu, ova Konvencija prestaje biti otvorena za ratifikaciju članicama.

2. Ova Konvencija u svakom slučaju ostaje na snazi u sadašnjem obliku i sadržaju za one države članice koje su je ratificirale, a koje nisu ratificirale revidirajuću konvenciju.

Članak 30.

Engleski i francuski tekst ove Konvencije jednako su vjerodostojni.

Centar za građansku suradnju

Gabrijela Jurkića 8a

80101 Livno

Tel: 034 202 770

E-mail: cgs-li@tel.net.ba

www.cgs-livno.net; www.koalicijasindikata.ba